

PROPRIETAR:

SOC. AN. „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BRZOLIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:

autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 300 „
6 luni 190 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brzolianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 6 LEI

NUMĂRUL LI Nr. 40

SAMBATA 3 OCTOMBRIE 1942

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Peisajul lirice al lui LUCIAN BLAGA

de ION FRUNZETTI

2. PEISAJUL IMANENT

Stabilind, într-un capitol anterior (No. 38 din 19 Septembrie 1942, al „Universului Literar”) modul specific cum la Lucian Blaga se încheagă sentimentul transcendenței peisajului, insistam asupra faptului că, la poetul român, departe de a putea fi vorba de supraordonarea naturii față de om, departe de a avea să surprindem resimțirea naturii ca obiect, adversar conștiinței umane și structurat după legi opuse ei, așa cum suntem deprinși să înțelegem peisajul transcendent în genere, — avem dimpotrivă surpriza să descoperim un caracter suprafiresc al firii, derivând din asimilarea în grad a datului natural cu o divinitate situată într-un plan foarte apropiat de condiția metafizică a omului. Chipul propriu lui Blaga de a răstrânge coreul spiritual al insului cu firea, apare astfel, (chiar în cazul întezării unui orizont de mister în care „drama” se situează, impregnat de valorile unui antropomorfism duos, suspectat a fi identic — pe plan metafizic — omnicul românesc. Atunci când de pildă poetul relatează cum

categoria este peisajul impresionist, în care obiectivitatea motivului real se dizolvă într-o suită de scripuri inconsistente ale conștiinței pictorului, incapabil să surprindă materialitatea, nici s'o transmită.

Obișnuirea publicului cu o natură „în halat și papuci”, așa cum întâmplător poate apărea oricărui ochi, prea deprins cu aspectele ei cele mai familiare ca să-i prelindă gâtelea de zile mari din convenționalele peisajuri ale veacurilor XVII—XVIII, părea a fi una din inverșunările școlii impresioniste moderne. Natura coordonată omului, peisajul înțeles drept cadru firesc al cotidianului, valorificarea poeziei imanente a vieții celei mai banale, sunt darurile pe care omul modern le-a primit dela sensualismul impresionist ce caracterizează sfârșitul trecutului secolului.

Definindu-l astfel, peisajul immanent ar părea pe drept cuvânt o categorie inexistentă la la un poet atât de nevecin pozitivismului și sensualismului, ca Lucian Blaga.

Și totuși, analiza atentă poate descoperi, montate într-adevăr în aliajul altor sentimente dominante, pe alocuri, în poezia lui Blaga, unele scripuri de imantism al peisajului.

Iată de pildă cum sentimentul familiarizării cu un element al peisajului ipostaziat aproape omenește — social omenește — se exprimă în „Drumuri”:

„Părul tău joacă în vântul pe care l-am întâlnit ieri în alt oraș și care ne-a ajuns din nou.”

E adevărat că tonul general al poeziei din care fac parte versurile citate e cu mult mai grav, mai întunecat, mai sufocant în atmosfera împietririi de gravură piranesiană, pe care, ca o ușurare, o spulberă intervenția prietenească a „vântului întâlnit ieri în alt oraș”. Trăsătura impresionistă nu este totuși mai puțin vădită, oricât de întâmplătoare ar fi prezența ei între sunetele altfel trimbrate ale poeziei lui Lucian Blaga.

Felul în care, obișnuit, se face la poetul „marei treceri”, joncțiunea între conținutul conștiinței și peisaj, este însă mai totdeauna altul decât în exemplul citat. Subiectivizarea naturii și creșterea reacțiilor conștiinței concrete, crescând în ea, cu ea și dintr-însa. Peisajul immanent este echivalent de obicei cu peisajul „stare de suflet” după celebra expresie a lui Amiel, și privit ca o contribuție la „sensibilizarea poeziei imanente a existenței”. Tipul cel mai comun al acestei

(Urmare în pag. 2-a)

MERICA RĂMNICEANU

Vedere din Balcon

LEO FROBENIUS și LUCIAN BLAGA

de CORNEL IRIMIE

Nevola de a prezenta, cel puțin fugăr, câteva din ideile de temelie ale filosofiei culturii contemporane mi-a învins sfiala. Insuficiența de mărime și importanța acestor probleme, determinându-mă să le înfățișez aci. Imboldul imediat, trebuie să-l mărturisesc, se datorează sobrei sărbătoriri pe care Universul Literar a închinat-o operii fecundului filosof al culturii, domnul Lucian Blaga. Voi încerca, deci, o schiță a concepției, în comparație cu aceea a lui Leo Frobenius și O. Spengler, spre a scoate la iveală diferențele și meritele.

Problema culturii se pune azi, dar se va pune cu mai imperioasă necesitate la sfârșitul acestei apocaliptice înclătări, din pricină că ea are o importanță de mână întâi nu numai pentru filosofie, știința culturii, sociologie și politică, ci și pentru pedagogie. E vorba însă de o cu totul altă pedagogie decât cea obișnuită, — fiind seamă de specificul culturilor în care popoarele viețuiesc și de stilul etnic propriu, în care ele-și vor crește organelle noile generații. Sunt fapte de care viitorul va ține seamă, cu sau fără voia unora dintre noi.

Leo Frobenius (1873—1936), spre deosebire de Hegel, încearcă o sfințită a culturii, pornind dela Etnografie (Völkerkunde) și dând prioritate metodei intuitive. Teoria lui despre „Paideuma”, cuprinsă în vol. 4 din seria „Erlebte Erdteile” — având subtitlul „Umriss einer Kultur — und Seelenkunde” — e înclinată dascălilor. Sub „paideuma” se înțelege specificul spiritual ce rezidă în individul singular și în popoare, și care se îmbogățește și transformă prin educație. Bogăția buturilor spirituale e o realitate care ni se înfățișează în fapte de cultură. Viața culturilor, ca existențe vii de sine stătătoare, se manifestă în anumite spații închise. Aci trebuie văzut începutul teoriei cercurilor culturale (Kulturkreislehre), pe care a reluat-o apoi Spengler (în „Der Untergang des Abendlandes”) și care a făcut-o cunoscută. Teoria lui Frobenius de morfologia culturii consideră sentimentul spațial drept factor generator de cultură. Cultura are o existență vie specifică, iar omul se naște și moare odată cu ea. În toate părțile pământului găsim două tipuri fundamentale de cultură, deci și de oameni: orientală și occidentală. Orientalul tipic trăiește în viziunea peșterii, cortului, care e pentru el un perete oarecare; omul european-occidental nu poate sălășlui decât într-o casă solid înghetată, având sentimentul unei trăiri înăuntru și a altelei înafară. De aci și explicarea ingustimii de conștiință și o neîntreruptă presiune fatalistă la orientali; occidentalul are sentimentul infinitului (Unendlichkeitsegefühl), tendința spre creație și faptă (antiteza dintre Spinoza, Hertz și Einstein pe de o parte și Faust de cealaltă parte sunt exemple tipice pentru cele două tipuri).

În spațiul lui specific, fiecare popor joacă rolul spiritual pe care realitatea i-l-a atribuit, rămânând credincios „paideumei” sale. Deaceia datorită fiecărui neam e de a cunoaște și juca cât mai bine rolul hărăzit. Acest fel de a considera cultura îl deosebește fundamental pe Frobenius de Hegel. Cultura, după el, nu e creație omenească de-adeptul, ci ea, alcătuită „ein selbständiges, drittes Reich neben dem Anorganischen und Organischem”, — cultura e ceva deasupra oamenilor.

Acest fel de a trata cultura implică și o altă metodă de cercetare a bunurilor culturale, înlăturând problema scopurilor și teoriei treptelor culturale. Fiecare bun cultural are un anumit sens și e creația unui anume spirit metafizic. Cercetătorul trebuie să înțeleasă spre acest „întreg spiritual în totalitatea lui vie”, prin metoda intuitivă. (Afirmății asemănătoare se găsesc la Goethe, iar azi la filosoful-pedagog dela Heidelberg, E. Krieck, în ultima lui lucrare „Natur und Naturwissenschaft”, 1942). Frobenius a înțeles călătorii de studii 40 de ani de-arândul (până în 1932 a fost de 10 ori în Africa), străngând un material imens, cu sute de colaboratori, în cea „Afrika-Archiv”, transformată ulterior în „Forschungsinstitut für Kulturmorphologie” și publicat în zecile de volume apărute până acum. Drumul intuiției, al trăirii, gândirii și cunoașterii directe — desprinzând sensul totdeauna prezent în manifestările culturii, — e drumul pe care l-a urmat Frobenius și despre care vorbește așa de frumos în cartea intitulată „Schicksalskunde”, amintind despre „isvoarele neserice ale istoriei”. Esențialul apare totdeauna în „structurile realității” (Ges-talten der Wirklichkeit), nu în formele sub care se prezintă acestea. „Structurile” apar din emoția trăirii, participării, ele sunt unice, în timp ce „formele” nasc din noțiuni și se pot transmite. E o polaritate triplă: structură-formă, emoție-noțiune, devenire-existență. Sensul se umple din ambele părți. Veacul al 19-lea a trunchiat însă realitatea, punând accent pe noțiuni, fapte, cunoștințe. Frobenius întrevide o vreme în care va predomina unila-

Întâlnire cu literatura croată

de COSTIN I. MURGĂSCU

O mentalitate specială — pe care o înțelegem și practicăm chiar până la un anumit punct — face ca oamenii de cultură ai țărilor tinere („tinere” relativă, care traduce mai mult dimensiunile teritoriale ale poporului respectiv) să caute în primul rând contactul cu operele de artă ale țărilor mari ale occidentului. Este în firea lucrurilor să fie așa și este explicabil ca acolo să ai mai multe ocazii de a întâlni creații care să te pună în mișcare. După cum iar, foarte adesea, poți să întâlnești opere a căror înțelegere să consistă în restrângerea asupra lor a prestigiuului culturii în mijlocul căreia au apărut.

Procesul acesta de înfruntare a spiritualităților străine nu poate fi deaceia recomandabil, decât în măsura în care Davizi nu sunt împietriți atunci când înfruntă prestigiuul Goliathilor, adică atâta timp cât spiritul critic al omului de „tânără” cultură nu este anulat de strălucirea culturii în mijlocul căreia pătrunde.

Chiar însă în cazul că acest contact are loc în condiții de perfect echilibru spiritual, faptul acesta nu trebuie să determine o uitare completă față de celelalte culturi „tinere”. Iată

ceea ce mi se pare că se cam uită. Și nu numai la noi.

În special în colțul acesta de continent pare a fi devenit o tradiție (inebranabilă ca orice tradiție la popoare de tradiționaliști) această totală necunoaștere a culturilor vecine. Fenomenul pare cu atât mai greu de înțeles cu cât dacă culturile — hai să le zicem — majore, te frământă, te stimulează în muncă, te „învață”, în culturile acestea „mici” găsești de multe ori corespondențe sufletești, identități de atitudine, paralelisme intelectuale — rod al unui determinism geografic și istoric căreia cultura nu poate scăpa.

Deaceia nu ezitam a sublinia orice ocazie a unei cunoașteri de acest fel, mi se oferă. De data aceasta este vorba de o întâlnire — este drept cam scurtă — cu literatura tănărului stat, dar mai puțin tinerei culturi croate. Întâlnirea nu este prilejuită de prozatorul Mile Budak și de câteva din nuvelele sale, apărute anul acesta în limba germană.

Proza lui Budak ne duce deodată în mijlocul satului croat, în care tu — lector român — pătrunzi așa de ușor, de firesc.

1. Mile Budak: Novellen. Zagreb, 1942.

descoperind atâtea egalități temperamentale încât ajungi să te întrebi dacă nu cumva este vorba de aceiași jaran pe care-l ști, transpus numai într-un alt mediu geografic.

Este desigur o întrebare la care te îndeamnă și faptul că autorul se mărginește uneori la un pitoresc rural care favorizează asemenea sugestii, dar care are și o cauză mai adâncă, care sălășluiește în acele corespondențe sufletești despre care aminteam.

Dar, fără îndoială că menționând discuția la aceste semne de egalitate, interesul scade. De aceea nici nu vom insista asupra lor, ci vom sublinia în special farmecul înedit al contactului cu o etică aspră, dură, ca o lege implacabilă de destin de tragedie antică sau ca un stâncos munte dalmat, care este etica jaranului croat. Astfel în nuvela „Răzbinarea haiducilor”, o scurtă și densă poveste din viața haiducilor pădurilor croate, este revelantă îmbinarea omeniei cu dârzenia răzbinării în suletul primitiv al croatului. Este în această răzbinare, care nu are nimic fioros, ci parcă decurge dintr-un comandament moral, o ilustrare a unui simț al responsabilității, al camaraderiei și a unui echilibru sufleteș — cum nu se poate mai interesant. Toată această conduită — reliefată în antiteza cu putrefacția morală a lui Iwan, om al străinilor — conturează o curățenie sufletească ce ține mai mult de virginitate decât de primitivism.

Deasupra hotărârilor și purtărilor eroilor, plutește, ca o fatalitate, credința „mistică a satului întreg, într-o dreptate immanentă, credință atât de plastic reliefată în nuvela, încât moartea lui Iwan pare a fi mai puțin opera loviturilor de haiducie și trădărilor Tode și Perleja, cât a destinului în jocul căruia haiducii devin unelte.

Cu totul alta este atmosfera în portretul celui iremediabil vagabond, hoț de ocazie și ghiușar prin vocație, copil îmbătrânit în rătăcii naive care este Grigica. Atmosfera nu mai este apăsătoare ca în precedenta nuvelă, cerul destinelor se însemnează sub răsul acestui trubadur care nu cunoaște altă lege decât a propriei lui libertăți și bucurii.

Mile Budak dovedește cu această nuvelă călătorește portretice de o plasticitate și o pregnanță care denunță în mod sigur pe creatorul stăpân pe materialul său.

Oricât ar fi de greu să creionezi un scriitor complet necunoscut cititorilor, din însăși distanța la care se situează atmosfera celor două nuvele despre care am amintit (la care am și putut adăoga și „Imblânzitorul de șerpi” sau „Bunicul Dujmina”, celelalte două nuvele ale volumului), se desprinde bogăția aspectelor și stărilor sufletești sub care ne este înfățișat satul în proza lui Mile Budak.

Cu un stil viu, concis, plin de farmec și viață, lipsit de artificii și prețiozități inutile, proza lui Budak alcătuiește un reconfortant itinerar croat, care ne descoperă o lume vie, în care dinamica domină ca o lege de existență. Sub zodiile senine sau sub tutela neînduplecatelor comandamente etice, viața se scurge — în literatura lui Mile Budak — într-un cadru moral care n-are nimic pedant, nimic didactic, ci pare că este în mijlocul lucrurilor, făcând dintr-o armonioasă robustețe sufletească.

Cântăreț al satului croat, sinceritatea și vigoarea cu care Budak pătrunde în viața jaranului, ridică și amplifică nu numai prestigiul lui național, dar și o valoare scrisului său care depășind hotarele țării, îl situează printre puținii scriitori ai vechii rurale și ai jaranului, alături de un Creangă și un Rebreanu, dintre autorii români. (De altfel, ca factură, Budak ar putea fi situat exact la jumătatea distanței dintre acești doi scriitori).

La sfârșitul acestei scurte dări de seamă care rezumă mai mult o întâlnire decât o definiție, ce alțuoa putem doar decât un fructuos contact spiritual care să pună în legătură pe cetitorul nostru cu opere ca aceia a lui Mile Budak.

BEA-SYLVIA RADU

Autoportret

(Urmare în pag. 5-a)

SCENA Foyer ECRAN Cronica muzicală

Cronica dramatică

RECAPITULARE

NATIONAL: „AVRAM LANCU“
Lucian Blaga, prezentat în vechile crăncene prin cari trecem, s'a bucurat în seara remanensului pe scena teatrului național, de o primă enuzastă pe de-a-nușegă meritată și care se poate de explica.

Și chiar dacă autorul n'a respectat în deosebit interesul de secer pentru realizarea unei opere dramatice, dacă tabloulurile constituite peisajul de-a-juns de încheiate, spectacolului urmând cu oarecare greutate momentele în care au avut să se prezinte pe eroul nostru național, în schimb se degaja din această înșurire pe alocuri ocazia de tablouri, chipul strănicului al lui Avram Iancu.

Imbinând întâmplările reale cu legenda înfiripată în jurul figurii de autentic erou, d. Lucian Blaga ni l-a prezentat pe Avram Iancu, astfel cum niciun alt autor român n'ar mai izbuti să o facă, în cazul că l-ar tenta prezentarea pe scenă a legendarului luptător român.

Nu ne aflăm în fața unei perfecte realizări dramatice.

D. Lucian Blaga a realizat, însă, prin Avram Iancu, o pagină de superbă evocare a trecutului nostru glorios. Iar noi nu putem decât să-i fim recunoscători pentru sublimul dar ce ni l-a făcut.

Bucurându-se de atât de înțelegătoare punere în scenă a d-lui Ion Sahighian, piesa a fost interpretată de d. G. Calboreanu, care, apărând în rolul lui Avram Iancu, după ce cu o seară înainte interpretase rolul lui Ștefan cel Mare, ni s'a părut că se resimte ușor obosit în fața turului de forță impus de Direcția Teatrului Național. Ceea ce nu l-a împiedicat să redea în treaga amploare cuvenită eroului interpretat.

Frumoase realizări au avut d-nii: Mircea Balaban (un Dragoș prezentat în excelente condiții), Baldovin, Ion Ulmeni și Antoniu.

O prea puțin suveră Erji nea prezentat d-na Eugenia Voiculescu.

STUDIO: Cometa și Legenda Funișelor. O adevărată seară de poezie dramatică ne-a prilejuit „deschiderea de stagionă” de la Studiul Teatrului Național.

Vervele spumoase, caracteristice lui Dimitrie Anghel, care emană din atât de scilpitoarea „Cometă”, l-a urmat versul mult mai grav, mai sobru din „Legenda Funișelor”, piesă în care cuvântul hotărâtor, dintr-acei doi colaboratori, l-a avut pe semne, de spus St. O. Iosif.

Amândouă piesele au fost puse în scenă de d. Bumbești cu a căruia manieră de lucru, ori câtă simplită ne-am da, nu ne putem deloc împăca.

De ce-a ținut, de-o pildă, dansul să-i prezinte pe eroii Cometei în costume ultramoderne? Fiecare replică a lor trădează o epocă, dacă nu chiar prea îndepărtată, reamintind în orice caz o modă cu totul deosebită de aceea pe care au arborat-o eroșii gântele doamne ale anului una mlaie nouă sufte patrulezei și doi.

Și putem aduce în sprințun celor afirmate mai sus, pasajul în care eroina interpretată de d-na Nelly Sterian (eu o înfățișare cu ne trădează de loc cine știe ce vârstă matusalenică) povestește amintiri în legătură cu Vasile Alecsandri (poet român, mort în anul 1859).

Majoritatea rolurilor din aceste două piese au fost incredinate unor actori mai mult sau mai puțin tineri.

Și prea bine s'a făcut.

De curând ești din clasele Conservatorului, se presupune că acești actori, chiar dacă n'au învățat altceva de la maestrul lor, au fost măcar inițialiți în atât de difuză taină a debitatului versurilor.

Din această întrecere între tinerele elemente ale Teatrului Național a eșit însă învingătoare, cu multe lungimi (ca să vorbim în termeni sportivi), d-na Agepsina Maeri Eftimiu, care, entuziasmului tinereștii celorlalți, i-a oapă experiența și sensibilitatea ce-o caracterizează și o situează în fruntea roșitorilor de versuri. Am admirat și de astădată dictivna impecabilă a d-lui Brancimir. D. Motoc, supus la un difișil examen, interpretând rolul care, pe vremuri, l-a lansat pe Puin Iancovescu, a dat dovada unei frumoase volubilități și a unei perfecte atitudinilor scenice. De remarcă în special chipul în care a interpretat scena finală a actului II.

Așteptăm cu deosebit interes viitoarele sale evoluții pe scena Teatrului Național.

STUDIO: Corsarul. Vom reveni și în numărul viitor asupra acestui spectacol. De-oamdată ne mărginim să însemnăm aici frumoasa creație a d-lui George Vraca, interpretul principal, precum și surprinzătoarea nepricepere de care a dat dovadă d. Soare Z. Soare punând în scenă piesa lui Achard. Anul trecut, semnând direcția de scenă a piesei „Ultima Noapte”, d. Soare Z. Soare a putut prea puțin să ne facă să deosebim scenele ce se petreceau în vis de aceeași întâmplare în realitate.

Mai puțin a reușit de astă dată, actorii mișcându-se, sub conducerea sa, atunci când erau eroi de vechi povești cu piraiți la fel ca și atunci când erau actori moderni din Hollywood. Vina o poartă deci directorul de scenă că o excelentă piesă a fost prea repede primită de public. În nici-o clipă n'am întâlnit pe scenă farmecul și poezia ce se degaja din lectura textului lui Achard. Inutil să spunem că și de astă dată, după vechiul său obicei, d. Soare a înțeles să colaboreze cu Achard, amputând, cu pasiune de felcer, fragmente întregi din piesă. Iar d-na Mimi Botta nu ne-a mai amintit-o deloc pe excelența interpretă din „Ultima noapte”. D-na potrivă ne-a făcut să ne gândim la fața drăguță dar cam lipsită de talent care, doar acum un an, spunea, cu accent străin, câteva replici în roluri de pe la coada distribuțiilor.

Dar și acest mister (Ultima noapte-Corsarul) are, pe semne, o explicație care nu stă în puterea noastră să o discutăm aici.

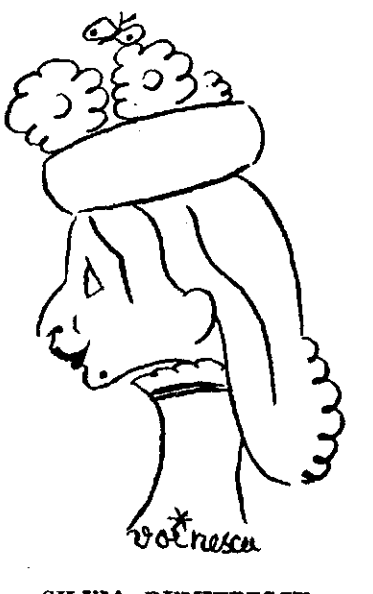
TEATRUL NOSTRU: Bărbații. Piesa lui Denis Amiel poate oricând constitui o plăcută și interesantă lectură. Nu știu însă dacă ea poate însemna un spectacol pe gustul spectatoriilor noștri. Lungile discuții între cei trei eroi ai piesei au avut darul să plictisească publicul obișnuit cu un cu totul deosebit gen de evoluții teatrale.

Există o fuziune osmotică între conținutul psihologic li-vresc și conținutul psihologic natură — indentificarea organică între rol și actor spre o funcțiune autodeterminantă a individualității — s'ar izbuti reversul acelei ciudate virtuții periferice, standardizată, dispensată noțiuni talent, pe care actorul o coboară, ofrând a genialului său meșteșug, la picioarele unor spectatori neformați.

Manierismele și tipicurile de stereotipă tehnică dramatică, ce-a ilustrat o epocă de realizări meritoase a unor eminenți precursori, moștenite, adaptate și modificate formal mentalității actuale, dacă pot avea scuza interpretării, nu va revela în timp, niciodată, evoluția organică a personajului, ori concretizarea „jocului de idei” la care a participat.

Evoluția organică nu poate dăinui decât prin puterea de analiză a actorului, în colaborare cu sensibilitatea, fantazia și observarea mediului social. Datorită acestor facultăți, actorul de clasă înlătură noțiunea interpretării, hărăzind unui rol cât de mic funcția creației, convins

Dintr-o simplă și foarte amuzantă comedioară, atât interpretul cât și directorul de scenă s'au silit să facă o gravă bucluire a moravurilor sociale. Ceea ce n'a fost în intenția autorului.

SILVIA DUMITRESCU

Rezultatul: o primire ostilă din partea criticii dramatice. Dându-și seama de gafa făcută, actorii au schimbat, după câteva seri maniera de joc.

Urmarea: publicul se amuză la mult înjurată piesă, „Stăpânul sunt eu”.

TRAIAN LALESCU
In numărul viitor: eronici 14 „Don Carlos” și „Margareta” 3”.

Peisajul liricei lui Lucian Blaga

(Urmare din pag. 1)

„Sângele meu vrea să curgă pe scocurile lumii
Să'nvartă roțile
în mori cerești”.

sau
„Pământule larg, fii trunchiul
meu,
fii pieptul acestei năprasnice
inimii,
prefă-te'n lăcașul furtunilor,
cari mă strivesc,
fii amfora eului meu îndărătnic”

Imaginea cosmosului care s'ar cutremura de pași poetului, echivalează în granderoare doar imediat urmărirea strofă liberă, în care potențarea sentimentului existenței sale fizice ajunge proporții mitologice:

„Când așa iubi
ni-aș învinde spre cer toate
mările
ca niște vântoase, sălbatece brațe
fierbinți,
spre cer
să-l cuprind,
mișcolot să-i frâng
să-i sârut scilpitoarele stelu’.
(Dați-mi un trup voi munșilor)

Tipul identificării cosmice s'ar părea că este acel cel al exaltărilor vitale. Perspectiva revine la deșvărtație ai unghiuri, dacă judecăm poemul în întregul său; sensul este de fapt o căinare a „lutului prea slab” care-i compune trecătorul trup, prea strâmt pentru strașnicul suflet al poetului:

„Dar numai pe tine te am trecut-
torul meu trup”

este un final care împinge văzul mai departe, către momentele în care identificarea cosmică se produce prin suferință. Iată în pustietatea „Melancolie” din „poemele luminii”, cum:
„...toată durerea
ce-o simt, n'o simt în mine,
în inimă, în piept,
c'i'n picurii de ploaie care curg,
și altoită pe ființa mea imensa
lume
cu toamna și cu seara ei
mă doare ca o rană”.

Prosperele care s'au făcut uneori între Melancolia lui Lucian Blaga și melancolia bietului Verlaine, din cunoscutele-i versuri:
„Il pleurt sur la ville
comme il pleurt dans mon coeur”

nu poate fi, la lumina analizei noastre, susținută. Căci, pe când melancolia verlainiană utilizează ca să se exprime procedeele paralelismului dintre starea de suflet și peisajul ce-i servește de cadru immanent, la Blaga „durerea... i'n picurii de ploaie care curg”, tot așa cum „imensa lume” este „altoită pe ființa” poetului. La nefericitul poet francez, peisajul și conștiința și răspund, după sistemul corespondențelor simboliste. Ele-și rămân însă una-alteia exterioare. În vreme ce la misticul român identitatea conștiinței cu natura se exprimă explicit, ca un fapt dela sine înțeles. Așa se face că el poate scrie „zina trădese împriăștat cu furtuna”, sau „privirea mi se umple de păsări și vânt”, ori, ceva mai departe, „sunt fratele obosit al cerului de jos și-al fumului căzut din

vatră”, adoptând formula de fraternitate cosmică a sfântului Francisc, „sărăcuțul” atât de bogat în rude, dacă judecăm după fiorețele pe care curatele sale „fioreții” le acordă tutorelor fapturilor mâinii divine: „fratello sole”, „fratello albero”, „sorella luce”, etc. Sentimentul comunicării franciscane cu natura este însă depășit de atitudine mistică, pentru care recunoașterea identității sale cu întreaga creațiune se împăneste sub razele colectivului „noi”:

„noi sfinții, noi apele
noi tâlhării, noi pietrele,
drumul întoarcerii nu-l mai
știm,
Elohim, Elohim!”
(Ioan se sfâșie'n pustie).

Am depășit poate intențiile studiului de față, înaintând prea mult în analize de conținut, dacă am adăuga că poetul resimte existența cosmică drept un păcat pe care e chemat să-l răscumpere, printr-o existență personală pe care o tăgăduiește („Tăgăduiri”). Cu sentimentul că „e în apă... e în vânt... sau mai departe”, Lucian Blaga se găsește pe linia mistice ortodoxe, în care duhul eremitului se unește cu duhul stihurilor pe calea mării însingurări a sihăstriei.

Există, la Lucian Blaga, totuși, și un chip mai apusean de coor-donare a peisajului cu subiectivitatea, pe calea atât de obișnuită la expresioniști, a imbibării testutului lumii exterioare, cu valori subiective. Meritându-se permanent în forma coreativității „natură-conștiință”, intimitatea insului cu peisajul la forma știută a „însimțirii” estetice, preconizată de teoreticienii intropathiei.

Ecourile în peisaj, ale unei stări de suflet, nu pot fi nicăieri mai bine ilustrate în lumina acestor delimitări, decât prin poezia atât de cunoscută intitulată „Gorunul”:
„In limpezi depărtări aud din
PIEPTUL UNUI TURN
Cum bate CA O INIMĂ un
ciopot...”

Linieștea pe care frunza gorunului i-o picură poetului în suflet, îl pare acestuia un „avant-guș” al liniștei pe care-o va cunoaște între scândurile scierului ce crește cu fiecare clipă'n trunchiul arborelui sub care astăzi gustă atât de fericit odihna.

Procedul din care B.laga scoate efectul genial ce a impus „Gorunul” tuturilor traducerilor străine de poezie română, nu e de toate acestea altul decât al „Einfühlung”-ului. Același gen de imanentizare a peisajului prin însuflețirea lui omenește, se desvășe și în „Somn”:
„Noapte întreagă. DĂNŢUESC
STELĂ în iarbă.
SE RETRAG în păduri și'n peșteri potecile.”

Aici însă Eorul poemului sfârșește într'un peisaj transcendent, devenit astfel prin plantarea peisajului în plin mister al istoriei:

„Cu sponuri surde prin arbori
se ridică veacuri fierbinți”,
și printr-o revărire a misterului somnului, prin țana și mai mare a sângeiui, ipostaziat pain-genezic, ca aurata rează a mai multor generații:
In somn sângele meu ca un val
se trage din mine
înopot în pământ.

Procedul, însimțirii se poate identifica în destule poezii ale poetului nostru, intervenind adesea cu atata stăruință încât întreaga poezie capătă nu știu ce înruiră cu alegoria recoriei antice (ex. „Amurg de toamnă”, p. 18, ed.ția definovă. E vorba aici de amurgul care suflă cu buze roșii, în spaza norior și-ajăță jereatecul ascuns sub cenușă lor. De o rază care gonește d.n apus, își strânge aripile și se lasă tremurana pe-o trunchi, ce cade de greutatea poverei luminoase). S'ar putea cita, pentru versurile:

„Taci, arădătoarele se opresc
Suspinsă, pe umul senin,
și poemul „Oraș vechiu”, în care suspusul este transferat astiei dela poet la obiectul extern, printru aceleași rosturi expresive. Iar figura mulcom bătrânească, de cerșetor cu trecut tainc, a „turnului n-șgru care stă în picioare și-și numără anii, învis”, nu poate rivaliza decât cu imaginea-soră din „Sat natal”, în care „porți se deschid și-și arate umirea”, cu naturaleta pe care gestul îl capătă atribuit unor rurale lelițe cu gura căscată, sau cu realitățile magne.

„Nedumerit turnul se va uita
două ore pe urma mea
Până m'oi pierde din nou sub
dunghia apusului”.

Tehnica însimțirii nu trebuie neapărat să marcheze existența unui peisaj de categoria celui denumit immanent. Iată exemplul poemului „Trezire” (p. 300), care termină în stare să ne înșele lesne:
„Cu lacrimi — mugurii l-au
podidit.
Soare, soare, dece l-ai treziri?”
care nu este însă de fapt o expresie a corelației om-natură, ci o biografie omenească mascată sub atributivul vieții vegetale, întocmai ca și bradul din cântecul dela p. 315, simbol asemănător celui dintâi, și ciresului din „Belșug” (p. 313), „plm de rod și vrajă” căruiă oricăd l-ar culege cineva roadele nu-i poate fura stelele de de-asupra.

Pentru a exemplifica într-o cristalizare totală, în afară de cea neegalabilă a „Gorunului”, modul specific în care la Lucian Blaga se organizează sentimentul interiorității peisajului corelat cu sentimentul identificării conștiinței proprii în peisaj, n'avem decât să recitim perfecta melodie a poemului „Heracit lângă lac”:
Așa Jar:
„Lângă ape verzi sadună
cărărite.
Sunt liniști pe-aci, grele și
părăsite de om”.

Primul vers este realizat prin procedul știut al însimțirii, al însușirii cu intenții umane a obiectelor externe. În al doilea,

„Cu sponuri surde prin arbori
se ridică veacuri fierbinți”,
și printr-o revărire a misterului somnului, prin țana și mai mare a sângeiui, ipostaziat pain-genezic, ca aurata rează a mai multor generații:
In somn sângele meu ca un val
se trage din mine
înopot în pământ.

Procedul, însimțirii se poate identifica în destule poezii ale poetului nostru, intervenind adesea cu atata stăruință încât întreaga poezie capătă nu știu ce înruiră cu alegoria recoriei antice (ex. „Amurg de toamnă”, p. 18, ed.ția definovă. E vorba aici de amurgul care suflă cu buze roșii, în spaza norior și-ajăță jereatecul ascuns sub cenușă lor. De o rază care gonește d.n apus, își strânge aripile și se lasă tremurana pe-o trunchi, ce cade de greutatea poverei luminoase). S'ar putea cita, pentru versurile:

„Taci, arădătoarele se opresc
Suspinsă, pe umul senin,
și poemul „Oraș vechiu”, în care suspusul este transferat astiei dela poet la obiectul extern, printru aceleași rosturi expresive. Iar figura mulcom bătrânească, de cerșetor cu trecut tainc, a „turnului n-șgru care stă în picioare și-și numără anii, învis”, nu poate rivaliza decât cu imaginea-soră din „Sat natal”, în care „porți se deschid și-și arate umirea”, cu naturaleta pe care gestul îl capătă atribuit unor rurale lelițe cu gura căscată, sau cu realitățile magne.

„Nedumerit turnul se va uita
două ore pe urma mea
Până m'oi pierde din nou sub
dunghia apusului”.

Tehnica însimțirii nu trebuie neapărat să marcheze existența unui peisaj de categoria celui denumit immanent. Iată exemplul poemului „Trezire” (p. 300), care termină în stare să ne înșele lesne:
„Cu lacrimi — mugurii l-au
podidit.
Soare, soare, dece l-ai treziri?”
care nu este însă de fapt o expresie a corelației om-natură, ci o biografie omenească mascată sub atributivul vieții vegetale, întocmai ca și bradul din cântecul dela p. 315, simbol asemănător celui dintâi, și ciresului din „Belșug” (p. 313), „plm de rod și vrajă” căruiă oricăd l-ar culege cineva roadele nu-i poate fura stelele de de-asupra.

Pentru a exemplifica într-o cristalizare totală, în afară de cea neegalabilă a „Gorunului”, modul specific în care la Lucian Blaga se organizează sentimentul interiorității peisajului corelat cu sentimentul identificării conștiinței proprii în peisaj, n'avem decât să recitim perfecta melodie a poemului „Heracit lângă lac”:
Așa Jar:
„Lângă ape verzi sadună
cărărite.
Sunt liniști pe-aci, grele și
părăsite de om”.

Primul vers este realizat prin procedul știut al însimțirii, al însușirii cu intenții umane a obiectelor externe. În al doilea,

„Cu sponuri surde prin arbori
se ridică veacuri fierbinți”,
și printr-o revărire a misterului somnului, prin țana și mai mare a sângeiui, ipostaziat pain-genezic, ca aurata rează a mai multor generații:
In somn sângele meu ca un val
se trage din mine
înopot în pământ.

Procedul, însimțirii se poate identifica în destule poezii ale poetului nostru, intervenind adesea cu atata stăruință încât întreaga poezie capătă nu știu ce înruiră cu alegoria recoriei antice (ex. „Amurg de toamnă”, p. 18, ed.ția definovă. E vorba aici de amurgul care suflă cu buze roșii, în spaza norior și-ajăță jereatecul ascuns sub cenușă lor. De o rază care gonește d.n apus, își strânge aripile și se lasă tremurana pe-o trunchi, ce cade de greutatea poverei luminoase). S'ar putea cita, pentru versurile:

„Taci, arădătoarele se opresc
Suspinsă, pe umul senin,
și poemul „Oraș vechiu”, în care suspusul este transferat astiei dela poet la obiectul extern, printru aceleași rosturi expresive. Iar figura mulcom bătrânească, de cerșetor cu trecut tainc, a „turnului n-șgru care stă în picioare și-și numără anii, învis”, nu poate rivaliza decât cu imaginea-soră din „Sat natal”, în care „porți se deschid și-și arate umirea”, cu naturaleta pe care gestul îl capătă atribuit unor rurale lelițe cu gura căscată, sau cu realitățile magne.

„Nedumerit turnul se va uita
două ore pe urma mea
Până m'oi pierde din nou sub
dunghia apusului”.

Tehnica însimțirii nu trebuie neapărat să marcheze existența unui peisaj de categoria celui denumit immanent. Iată exemplul poemului „Trezire” (p. 300), care termină în stare să ne înșele lesne:
„Cu lacrimi — mugurii l-au
podidit.
Soare, soare, dece l-ai treziri?”
care nu este însă de fapt o expresie a corelației om-natură, ci o biografie omenească mascată sub atributivul vieții vegetale, întocmai ca și bradul din cântecul dela p. 315, simbol asemănător celui dintâi, și ciresului din „Belșug” (p. 313), „plm de rod și vrajă” căruiă oricăd l-ar culege cineva roadele nu-i poate fura stelele de de-asupra.

Pentru a exemplifica într-o cristalizare totală, în afară de cea neegalabilă a „Gorunului”, modul specific în care la Lucian Blaga se organizează sentimentul interiorității peisajului corelat cu sentimentul identificării conștiinței proprii în peisaj, n'avem decât să recitim perfecta melodie a poemului „Heracit lângă lac”:
Așa Jar:
„Lângă ape verzi sadună
cărărite.
Sunt liniști pe-aci, grele și
părăsite de om”.

Primul vers este realizat prin procedul știut al însimțirii, al însușirii cu intenții umane a obiectelor externe. În al doilea,

„Cu sponuri surde prin arbori
se ridică veacuri fierbinți”,
și printr-o revărire a misterului somnului, prin țana și mai mare a sângeiui, ipostaziat pain-genezic, ca aurata rează a mai multor generații:
In somn sângele meu ca un val
se trage din mine
înopot în pământ.

Procedul, însimțirii se poate identifica în destule poezii ale poetului nostru, intervenind adesea cu atata stăruință încât întreaga poezie capătă nu știu ce înruiră cu alegoria recoriei antice (ex. „Amurg de toamnă”, p. 18, ed.ția definovă. E vorba aici de amurgul care suflă cu buze roșii, în spaza norior și-ajăță jereatecul ascuns sub cenușă lor. De o rază care gonește d.n apus, își strânge aripile și se lasă tremurana pe-o trunchi, ce cade de greutatea poverei luminoase). S'ar putea cita, pentru versurile:

„Taci, arădătoarele se opresc
Suspinsă, pe umul senin,
și poemul „Oraș vechiu”, în care suspusul este transferat astiei dela poet la obiectul extern, printru aceleași rosturi expresive. Iar figura mulcom bătrânească, de cerșetor cu trecut tainc, a „turnului n-șgru care stă în picioare și-și numără anii, învis”, nu poate rivaliza decât cu imaginea-soră din „Sat natal”, în care „porți se deschid și-și arate umirea”, cu naturaleta pe care gestul îl capătă atribuit unor rurale lelițe cu gura căscată, sau cu realitățile magne.

„Nedumerit turnul se va uita
două ore pe urma mea
Până m'oi pierde din nou sub
dunghia apusului”.

Tehnica însimțirii nu trebuie neapărat să marcheze existența unui peisaj de categoria celui denumit immanent. Iată exemplul poemului „Trezire” (p. 300), care termină în stare să ne înșele lesne:
„Cu lacrimi — mugurii l-au
podidit.
Soare, soare, dece l-ai treziri?”
care nu este însă de fapt o expresie a corelației om-natură, ci o biografie omenească mascată sub atributivul vieții vegetale, întocmai ca și bradul din cântecul dela p. 315, simbol asemănător celui dintâi, și ciresului din „Belșug” (p. 313), „plm de rod și vrajă” căruiă oricăd l-ar culege cineva roadele nu-i poate fura stelele de de-asupra.

Pentru a exemplifica într-o cristalizare totală, în afară de cea neegalabilă a „Gorunului”, modul specific în care la Lucian Blaga se organizează sentimentul interiorității peisajului corelat cu sentimentul identificării conștiinței proprii în peisaj, n'avem decât să recitim perfecta melodie a poemului „Heracit lângă lac”:
Așa Jar:
„Lângă ape verzi sadună
cărărite.
Sunt liniști pe-aci, grele și
părăsite de om”.

Primul vers este realizat prin procedul știut al însimțirii, al însușirii cu intenții umane a obiectelor externe. În al doilea,

„Cu sponuri surde prin arbori
se ridică veacuri fierbinți”,
și printr-o revărire a misterului somnului, prin țana și mai mare a sângeiui, ipostaziat pain-genezic, ca aurata rează a mai multor generații:
In somn sângele meu ca un val
se trage din mine
înopot în pământ.

Procedul, însimțirii se poate identifica în destule poezii ale poetului nostru, intervenind adesea cu atata stăruință încât întreaga poezie capătă nu știu ce înruiră cu alegoria recoriei antice (ex. „Amurg de toamnă”, p. 18, ed.ția definovă. E vorba aici de amurgul care suflă cu buze roșii, în spaza norior și-ajăță jereatecul ascuns sub cenușă lor. De o rază care gonește d.n apus, își strânge aripile și se lasă tremurana pe-o trunchi, ce cade de greutatea poverei luminoase). S'ar putea cita, pentru versurile:

„Taci, arădătoarele se opresc
Suspinsă, pe umul senin,
și poemul „Oraș vechiu”, în care suspusul este transferat astiei dela poet la obiectul extern, printru aceleași rosturi expresive. Iar figura mulcom bătrânească, de cerșetor cu trecut tainc, a „turnului n-șgru care stă în picioare și-și numără anii, învis”, nu poate rivaliza decât cu imaginea-soră din „Sat natal”, în care „porți se deschid și-și arate umirea”, cu naturaleta pe care gestul îl capătă atribuit unor rurale lelițe cu gura căscată, sau cu realitățile magne.

„Nedumerit turnul se va uita
două ore pe urma mea
Până m'oi pierde din nou sub
dunghia apusului”.

Tehnica însimțirii nu trebuie neapărat să marcheze existența unui peisaj de categoria celui denumit immanent. Iată exemplul poemului „Trezire” (p. 300), care termină în stare să ne înșele lesne:
„Cu lacrimi — mugurii l-au
podidit.
Soare, soare, dece l-ai treziri?”
care nu este însă de fapt o expresie a corelației om-natură, ci o biografie omenească mascată sub atributivul vieții vegetale, întocmai ca și bradul din cântecul dela p. 315, simbol asemănător celui dintâi, și ciresului din „Belșug” (p. 313), „plm de rod și vrajă” căruiă oricăd l-ar culege cineva roadele nu-i poate fura stelele de de-asupra.

Pentru a exemplifica într-o cristalizare totală, în afară de cea neegalabilă a „Gorunului”, modul specific în care la Lucian Blaga se organizează sentimentul interiorității peisajului corelat cu sentimentul identificării conștiinței proprii în peisaj, n'avem decât să recitim perfecta melodie a poemului „Heracit lângă lac”:
Așa Jar:
„Lângă ape verzi sadună
cărărite.
Sunt liniști pe-aci, grele și
părăsite de om”.

Primul vers este realizat prin procedul știut al însimțirii, al însușirii cu intenții umane a obiectelor externe. În al doilea,

„Cu sponuri surde prin arbori
se ridică veacuri fierbinți”,
și printr-o revărire a misterului somnului, prin țana și mai mare a sângeiui, ipostaziat pain-genezic, ca aurata rează a mai multor generații:
In somn sângele meu ca un val
se trage din mine
înopot în pământ.

Procedul, însimțirii se poate identifica în destule poezii ale poetului nostru, intervenind adesea cu atata stăruință încât întreaga poezie capătă nu știu ce înruiră cu alegoria recoriei antice (ex. „Amurg de toamnă”, p. 18, ed.ția definovă. E vorba aici de amurgul care suflă cu buze roșii, în spaza norior și-ajăță jereatecul ascuns sub cenușă lor. De o rază care gonește d.n apus, își strânge aripile și se lasă tremurana pe-o trunchi, ce cade de greutatea poverei luminoase). S'ar putea cita, pentru versurile:

„Taci, arădătoarele se opresc
Suspinsă, pe umul senin,
și poemul „Oraș vechiu”, în care suspusul este transferat astiei dela poet la obiectul extern, printru aceleași rosturi expresive. Iar figura mulcom bătrânească, de cerșetor cu trecut tainc, a „turnului n-șgru care stă în picioare și-și numără anii, învis”, nu poate rivaliza decât cu imaginea-soră din „Sat natal”, în care „porți se deschid și-și arate umirea”, cu naturaleta pe care gestul îl capătă atribuit unor rurale lelițe cu gura căscată, sau cu realitățile magne.

„Nedumerit turnul se va uita
două ore pe urma mea
Până m'oi pierde din nou sub
dunghia apusului”.

Tehnica însimțirii nu trebuie neapărat să marcheze existența unui peisaj de categoria celui denumit immanent. Iată exemplul poemului „Trezire” (p. 300), care termină în stare să ne înșele lesne:
„Cu lacrimi — mugurii l-au
podidit.
Soare, soare, dece l-ai treziri?”
care nu este însă de fapt o expresie a corelației om-natură, ci o biografie omenească mascată sub atributivul vieții vegetale, întocmai ca și bradul din cântecul dela p. 315, simbol asemănător celui dintâi, și ciresului din „Belșug” (p. 313), „plm de rod și vrajă” căruiă oricăd l-ar culege cineva roadele nu-i poate fura stelele de de-asupra.

Pentru a exemplifica într-o cristalizare totală, în afară de cea neegalabilă a „Gorunului”, modul specific în care la Lucian Blaga se organizează sentimentul interiorității peisajului corelat cu sentimentul identificării conștiinței proprii în peisaj, n'avem decât să recitim perfecta melodie a poemului „Heracit lângă lac”:
Așa Jar:
„Lângă ape verzi sadună
cărărite.
Sunt liniști pe-aci, grele și
părăsite de om”.

Primul vers este realizat prin procedul știut al însimțirii, al însușirii cu intenții umane a obiectelor externe. În al doilea,

„Cu sponuri surde prin arbori
se ridică veacuri fierbinți”,
și printr-o revărire a misterului somnului, prin țana și mai mare a sângeiui, ipostaziat pain-genezic, ca aurata rează a mai multor generații:
In somn sângele meu ca un val
se trage din mine
înopot în pământ.

Procedul, însimțirii se poate identifica în destule poezii ale poetului nostru, intervenind adesea cu atata stăruință încât întreaga poezie capătă nu știu ce înruiră cu aleg

NOTE ITALIENE

Dela moartea lui Adriano Tilgher, cunoscutul filosof și scriitor italian, se împlineste în curând un an. Săvârșit din viață prea devreme — se născuse în 1887 la Resina — își lasă numele legat de judecioase volume de critică și de filosofie.

A fost una dintre mințile acelea luminoase care-au putut cuprinde în câmpul lor de activitate aproape toate problemele vieții culturale: iar pregătirea literară și filosofică, sensibilitatea și spiritul logic pe care a știut să-și întrebunzeze cu măsurată dar înțelegătoare și profundă, mai vastă, mai cosmice și viziunea lui despre lume și viață, morala lui, religia lui, filosofia lui, cu atât mai mare fiindu-i puterea de sintetizare, activitatea lui creatoare. Și forma înțeleasă nu ca formă imobilă și moartă, dar ca formă în activitate, ca activitate creatoare, susceptibilă de înfinit de mare interesitate.

Cartea care pune în lumină toate laturile spiritului lui Tilgher, de filosof, estetician și critic literar e La filosofia di Leopardi, apărută în 1940. S'au scris atâtea studii despre opera poetului din Recanati, încât ivirea unui nou s'ar părea că nu mai poate arunca nici o lumină, că nu face decât să repete vechile puncte de vedere.

Întâi însă că Tilgher descoperă operii lui Leopardi și altă valoare decât cea poetică: alături de cel mai mare gânditor al Italiei, nefericitul Giacomo Leopardi, stă cel mai mare gânditor al veacului trecut. Pentru deplina cunoaștere a lui Leopardi studiul lui Adriano Tilgher nu poate fi în niciun fel ignorat.

Stilul pătrunzător, ordonat, fără puțința niciunui echivoc, face cu atât mai ademenitoare lectura studiilor a-tot-pătrunzătorului Tilgher, a cărei moarte o regretăm sincer.

EDIȚIA NAȚIONALĂ

a operelor lui Niccolò Tommaseo este pe calea împlinirii. Cunoscut mai mult ca critic decât ca filosof; poate fiindcă sunt mai numeroși cei pe care-i interesează literatura, poate fiindcă Tilgher a fost primul și singurul susținător și prieten al teatrului nou italian, întind în mod sigur acum unanimitate recunoscuta sa valoare.

Studiul teatrului contemporan (1923), La scena e la vita (1925), Ricognizioni, profilii di scrittori e movimenti spirituali contemporanei (1934) mărturisesc credințele literare ale lui Tilgher. Primul volum în special cuprinde atâtea puncte de vedere surprinzătoare de noi pentru anul 1923, atâtea prezivinzi astăzi strălucit împlinite, încât a devenit indispensabil pentru cunoașterea istoricului și a esteticii noii dramaturgii italiene.

Criticul Tilgher a fost dublat și de un valoros estetician; dincolo de fapte el întreabă și semnificația lor. În Estetica, apărută în 1932, e dezbătută întreaga problemă a intuiției și a expresiei artistice. Redăm prin traducerea propriilor lui cuvinte un pasaj rezumat:

CONSTANȚA TUDOR

DESPRE „VARSTA BIOGRAFICA”

scrie Willy Hellpach în săptămânalul „Das Reich” (nr. 30 din 27 Septembrie 1942). Reținem, pentru informația cetitorilor noștri, următoarele: „Cu toate că și o viață tânără și scurtă poate fi plină de trăiri și de rezultate: ce am da dacă Alexandru cel Mare sau Gustav Adolf, Raffael sau Mozart ne-ar fi lăsat câte o autobiografie a genialei lor vieți, ei dintre cari nici unul nu a atins vârsta de 39 de ani, iară Alexandru nici măcar cea de 35?” — totuși suntem cu toții de părere că nu i se cade unui tânăr să se apuce de memorialistică, ea fiind treabă a bătrâneții.

„Opinia publică — îi atribuie numai unui om destul de în vârstă înțelepciunea de a putea ține judecată plină de sens asupra propriei sale vieți, asupra faptei și credințelor sale și de a putea deosebi, aici în totul relativii, lucrul esențial de cel secundar. Antropologia științifică însă nu poate aproba pur și simplu o atare concepție. Ea știe că, pentru a-ți povesti viața, există o condiție prealabilă și care nu poate fi îndeplinită cu cât mai târziu cu atât mai bine. Această condiție este puțința de a-ți aduce aminte de cele trăite cu decenii în urmă și, câte odată, în urmă chiar cu două generații! Această memorie nu poate fi înlocuită cu nici un fel de însemnări scoase din vreo cameră de mărunțișuri, căci și atari note, precum și toate documentele, jurnalele, scrisorile și uricele au puterea numai de a împotriva forțele aducerii aminte, de a îndrepta erorile memoriei, de a pune într-o lumină mai limpede cutare sau cutare eveniment — și există, în această privință, anumite foarte importante, renumite în

NOTE VERMORE

toată lumea și neprețuite memorii ce au trebuit să fie precizate din partea contemporanilor sau a celor inițiați în știința evenimentelor.

Se înțelege că un om genial mai are de spus, chiar și la bănci bătrânești, lucruri mari și esențiale. Cunoaștem câteva minuni ale creației bătrânești, — terminarea lui „Faust”, pe „Falstaff” al lui Verdi, „Cosmosul” lui Alexander von Humboldt și chiar pânzele lui Tizian... Dar cum toate acestea sunt excepții rare și cum de regulă, se stinge sau slăbește odată cu vârsta înaintată și la geniu puterea creatoare, toate acele exemple vestite ale autobiografiilor scrișe foarte târziu, prezintă, pe lângă calitățile mari ale autorilor lor, și anumite scăderi cari, fără doar și poate, trebuie atribuite bătrâneții... Părțile slabe ale ultimei cărți din „Dichtung und Wahrheit”, carte pe care Goethe a reușit s-o încheie în cea mai târzie vârstă, sunt cunoscute tuturor, mai ales dacă o comparăm cu suculența primelor trei.

Și când a pășit poetul nostru cel mai mare la redactarea bilanțului vieții sale? Aproape exact pe la vârsta de 60 de ani, iară autobiografia l-a preocupat atunci cam până pe la vârsta de 65. Științificește, se poate afirma că această biografie coincide, propriu zis, cu cel mai potrivit răsăm de viață ce poate fi folosit unii astfel de scop. Dece se poate vorbi, despre acest moment, ca despre vârsta „biografică optimă”?

În pragul îmbătrânirii biologice, — care nu se caracterizează

„câte împodobesc, totuși, tânăra noastră literatură. S'ar putea constata cu acest prilej, care este „vârsta autobiografică optimă” a oamenilor noștri de seamă și s'ar mai putea trage unele concluzii și interesante și prețioase.

„INTRE ALB ȘI ROȘU”

romanul tragediei rusești dintre anii 1919—20, tragedie trăită și descrisă de Edwin Erich Dwinger (născut la Kiel în 1898), a reapărut anul acesta, în colecția Tauchnitz din Lipsca. Titlul nemțesc al cărții este „Zwischen Weiss und Rot”, iară textul trece de 500 de pagini.

Dwinger, „cronistul destinului german dintre 1914—1924”, nu are nevoie de recomandări și nici de vre-o prezentare specială. Făcând parte din rândul scriitorilor nemți celor de seamă și având până în prezent o impunătoare activitate literară concretizată în romane, povestiri, însemnări, mărturisiri și drame, autorul celebrei trilogii despre „Pământul germană” dintre 1915 și 1924 (Die Arme hinter Stacheldraht—1929, Zwischen Weiss und Rot — 1932 și Wir rufen Deutschland — 1932) se deosebește, totuși, de conștiența săi prin faptul că trebuie socotit, în primul rând, vestitor al unei concepții militare despre lume, — mesagerul unei concepții în care primează destinul de a fi soldat al însului uman.

Rus după mamă, Dwinger pleacă, în 1915, de pe băncile

școlii, pe frontul răsăritean, ia gradul de stețar (Führer) și cade, grav rănit, în capitala rusească.

În timpul revoluției comuniste e silit să lupte atât în cadrele armatelor roșii cât și în cele ale forțelor albe. Cartea redată la Tauchnitz, este cronica extraordinară a acestor lupte cari angajează, pe viață și moarte și cu necruțătoare și asiatică înverșunare, toate încheeturile sufletului rusec, suferit pe care Dwinger îl înțelege ca nimeni altul dintre streini. E o lectură pe cât de documentară și de interesantă, pe atât de actuală.

Colecția Tauchnitz, destinată NUMAI cetitorilor din afara frontierelor germane, oferă, în Zwischen Weiss und Rot o carte și bună și ieftină.

ACTUALIAMENTE

Dwinger lucrează la un „Jurnal Rusec” care va cuprinde însemnările sale de ofițer comandant al unei unități blăndate în marș spre Moscova.

MICHAEL KOHLHAAS

celebra năvelă a lui Heinrich von Kleist a apărut zilele acestea, într-o versiune franceză editată de casa Montaigne din Paris.

Ediția Montaigne e cunoscută prin valoarea colecțiilor sale de autori clasici publicați, paralel, în original și traducere.

TRAIAN CHELARIU

Note franceze

GEOGRAFIE LITERARĂ

Literatură franceză poate fi privită mai mult decât dintr-un singur punct de vedere. E obișnuit a se sublinia tradiția-l seculară și mulți ar vedea cu dinaintea într'ansa un fel de aristocrată fiindu-și dela străbuni și numele și evulga, pe scurt a această situație privilegiată grație căreia totul devine lesnicios.

Nimic mai fals. Nu este literatură în care tradiția, în sensul unei moșteniri dobândite, să aibă un loc mai mic decât în Franța. Totul este acolo revizuit mereu, totul trebuie să fie mereu reinventat.

E deajuns să cităm un singur exemplu: încă din secolul XII Franța are o poezie pură „la plus franche de l'Europe”. Dar ea uită asta; trebuie să așteptăm epoca noastră în care, grație lui Mallarmé și Paul Valéry, abatele Brémond a putut să redescopere poezia pură.

Totuși, ceva nu se schimbă deosebit de ușor: Capitala. „Grație Parisului sunt francez”, scria Montaigne.

Și Parisul este, cum explica odată Goethe, mai întâi locul în care se înalță cele mai bune spirite ale regatului. Ceea ce dă viață spiritului o intensitate, o densitate care favorizează progresul. Dar, e și altceva. Parisul e înainte de orice o sală de spectacol cu o acustică perfectă. Și asta are nevoie de ecou.

Novalis vorbește undeva de acustica sufletului și regretă că acest domeniu nu este explorat.

La fel trebuie spus și despre acustica unei civilizații. Ea este aceea care permite talentului, cum a arătat Gide, să primească la Racine, să se împlinească desăvârșit. „Geniul nu poate nimic împotriva talentului, întrucât civilizația însăși este geniul”.

FRANȚA PARISULUI ȘI FRANȚA LIGEI

Există astăzi două Franțe. A-cea a Parisului care este și a editorilor, a cărților și a teatrelor și aceea a Ligei Lyon-Marseille, care în lipsa cărților are reviste.

Se observă numai decât că a-cestă Franță nu are capitală. Tinerii scriitori cari debutază în reviste își permit anumite facilități pe care Parisul nu le-ar fi îngăduit. Uneori ai impresia că te afli dinaintea unei clase de școlari care profesorul abia a plecat. Ei profită de această libertate ca să se lase cu tot entuziasmul în voia propriei fantazii. Și apoi, prea se admiră între dânsii.

TREI CAPITALI ȘI AFRICA DE NORD

În realitate, asistăm la formarea a trei capitale spirituale în zona neocupată. Lyon, Marsilia, Tulusa vor să-și impună fiecare legea lor, adică descoperirile lor. De unde o rivalitate destul de vie.

Lyon publică „Confluences”, Marsilia „Les Cahiers du Sud”, Tulusa „Pyrénées, calete ale eugeterii franceze”.

Mai este și Africa de Nord, cu revista „Fontaine” care a-pare la Alger. Și nu sunt decât revistele cele mai importante, acelea care duc marea luptă literară. Deosebit, se înalță mereu revistele de odinoară. „La

Revue universelle a lui Massis, și „La Revue des Deux Mondes”, care continuă să reprezinte Academia.

„Poésie 42” la Nimes și „Le Profil Poétique de la France”, la Nisa se ocupă numai de poezie.

Dar și celelalte reviste nu sunt mai puțin poetice, căci tinerii par să fie mai numeroși acum ca oricând.

UN POET: LANZA DEL VASTO

Sub acest titlu, revista „Pyrénées” prezintă omul și opera unui om abia cunoscut acum câțiva ani și care ocupă azi un loc de întâietate în tânăra mișcare literară, loc discutat de unii, dar aprig apărat de alții. I-a trebuit curaj echipei „Pyrénées”-ilor ca să-i consacre 200 de pagini unui tânăr poet. Altfel, trebuia așteptată moartea unui poet sau chiar centenarul acestei morți ca să poată apare un asemenea travailu.

ION PILLAT LA CAYLA

Din Toulouse vine știrea despre celebrarea aniversării morții lui Maurice de Guérin, Tineri poezi și credincioși ai memoriei aceuia pe care Barbey d'Aurevilly îl numea Sémoged (vreun zeu) s'au întrunit la castelul din Cayla, lângă Gaillac. România a fost prezentă la această sărbătoare a spiritului, deoarece a fost vorba despre unul din cei mai puri poeți români, Ion Pillat.

Se știe că d. Ion Pillat e autorul unuia din traducerii după Centurul și Bacanta, nemuritoarele poeme ale poetului linguedocien. Aceste traduceri vor figura în manuscrisul lui Ion Pillat, la muzeul Guérin, într-un colț român pe care d. Jean Calvet, directorul muzeului a avut înșăcătorul gând să-l creeze. Un loc va fi astfel rezervat pentru toate lucrările care mărturisesc limba română, despre gloria unuia din cei mai mari poeți francezi.

DOI TRADUCĂTORI AI LUI RILKE

Centaurul a fost tradus în aproape toate limbile și una din cele mai frumoase traduceri este aceea a lui Rainer Maria Rilke. Hazardul, acest zeu al poezilor i-a dat lui Ion Pillat un loc care face din el — oare nu pe dreptate? — vecinul lui Rilke. Pillat care păstrează cu sfințenie scrisori ale lui Rilke a fost primul traducător în românește al poetului Elegilor Duineze.

Se pare dealtfel că Ion Pillat lucrează de mai mulți ani la o traducere a celebrilor Elegii. I-a vorbit deunăzi, unuia din traducătorii francezi ai lui Rilke, d. Rainer Biemel, care se străduiește deasemenea, dela o vreme să facă să sune în limba franceză, ritmurile majestuoase ale Elegilor din Duino.

În casa din strada Pia Brătianu, traducătorul francez și traducătorul român s'au întâlnit, citindu-și operele.

În sfârșit, cei doi poeți au avut bucuria să întâlnească la București, pe printul della Torre e Tasso, Duce de Duino, actualul proprietar al legendarului castel pe țărmul mării, în care au fost găzduiți dela Dan'te la Rilke, cei mai mari poeți europeni.

J. S. BERVAL

Solstițiu

Ultarea 'ndoliată prin lumi bătrâne trec
Aici un zâmbet searbăd, dincolo un regret.
O amintire stearsă din pulbere învie
Surăde umbră tristă străvechiiul portret.

Și tinerețea și pierde pe lespezi reci colturii.
O frunte ca zăpada s'a învețit pe drum.
În vorbele iubirii auzi cum surpă vremea
Și temelii de veacuri se amestecă în fum.

Cenuse, prinți și zvonuri încap sub baldachine
Și craniile goale, s'au prăbușit de mult.
În vechile orbite mai arde lăcomia
Și'n tămplă mai adie al vieții stins tumult.

Un vals ca și viața alunecă și trece.
Doriinți în stoluri negre se aștern și se cobor.
Zădarnic ca scântea ce-a luminat în noapte
Și palid ca mormântul e tainicilor zbor.

Ce-i înalt în praf se pierde și abisul îl măsoară.
Ce-i vesel ca înghețul de toamnă s'a înegrit.
Înțelepciunea lumii pe piscuri reci înghiață
Și crește gras în soare pământul înverzit.

IULIAN VESPER

Cronica plastică

PENTRU ARTA PLASTICĂ ROMÂNEASCĂ

Se cuvîn neapărat comentate, problemele de înalt ordin plastic, ridicate de colegul NICOLAE BRANA în ziarul „Tara” din Sibiu, cu privire la plastica ardeleană. Ne-a părut rău că nu am putut lua cunoștință direct de ele, ci a trebuit să ne mulțumim cu principiile fragmente (lipsind din Capitală) publicate în articolul domnului NETEA în „Vremea” din 13 Septembrie.

O nedumerire — dacă se poate spune — și mai strigătoare decât aceea, semnalată de mine într-un număr trecut. Este de neertat, să se ignore aportul nou și hotărât proaspăt, al unor artiști cu mari posibilități, adus artei regătene.

Pentru prima oară anul ăsta, s'a dat drumul câtorva „din aceste elemente, dar toți câți au expus, au ceva înrudit între ei, tehnici bazate pe culoare, pastă, materie. Chiar diversi, știm toți că regătenii noștri, cu paletă sunt tributari Franței — de altfel baza influenței întregii omeniri — ar fi copilăresc s'o tăgăduim.

Ceece ar fi fost extrem de interesant, ar fi fost tocmai confruntarea tehnicii de peste munți, cu aceea a regătenilor. S'ar fi putut dovedi astfel, că nu suntem unilateral, așa cum s'ar putea crede vizitând expozițiile și colecțiile particulare. S'ar fi putut dovedi că suntem largi în vederi, înțelegători în tehnici diferite, nu ne mulțumim cu un singur gen, al mestecării la înfinit, al graselor pete de culoare, pe care le administrăm cu kilogramul pe pânză, cu o mistrie încărcată de vopsea...! S'ar fi putut arăta că și spiritul are un cuvânt de spus și că grafișmul nu-i de lepădat, armatura și desenul, nu sunt numai literă moartă, prăfuită prin dulapuri, ci însăși esența artei vii, — fără de care pata de culoare nu este decât vopsea, pe care aerul, combinat cu graful și celelalte molecule ale timpului, o vor transforma, o vor decolora-o, o vor schimba, nelăsând din cece admirăm azi decât o vagă amintire, o umbră din „ce” a fost...!

Și, înfine, s'ar mai fi putut dovedi prin expunerea lucrărilor ardelene că ne interesează în afară de savante combinații de naturi moarte, prea cunoscute peisajii străine, simandicoase fețe burgheze, portrete pe fonduri negre... și mutra țărânelui nostru național, chiar cu riscul de a fi „etnografică”

asa cum au fost PINTURICCHIO PIERO DE LA FRANCESCO, HOLBEIN (e un portret la Vienna ce cuprinde pe mănecă, un punct de ie românească, pe care-l poți deslusi mai dibai decât pe un caet de modele!) S'ar fi văzut cum prea bine o spune NICOLAE BRANA că, din pământul natal, frații noștri de dincolo și-au fâurit „un intransigent cătechism de dragoste” și că'n pictura lor, se întrevede tainic încă un substrat românesc, făcându-și loc cu oarecari „duburi, dar viziibil” pe suprafața „suflet” care s'înțeleagă...

Sunt fericită că N. BRANA a ridicat în sfârșit problema unei arte românești dezbărate de influențe (chiar dacă așa și convinsă că, artă total lipsită de influențe, nu există), o artă autohtonă pe care noi regățenii nu o practicăm, întrucât ascultăm de voci străine neamului. Înainte de a ne împotrivi și a combate — înțelege se înțelege — această ultimă aserțiune, ne permitem să atragem atenția colegului BRANA asupra termenilor „suflet, putere, dureri” ale neamului, pe care-i socotim literari, perfect adecvați unei propagande'n slovă, sau viu grai nicidecum

Cap de bătrân

propagandei plastice. Astăzi, când fotografia ne poate da „orice” document, cinematograful vorbitor și „în culoare”, orice aspect al vieții, pictura și sculptura rămân: pe teren propriu, strict plastic. Penelul și dalta nu pot reacționa în chip de sabie cum ar voi d. BRANA, ele nu sunt arme politice, ce se s'ar gândi să le constrângă, le-ar nimici. Pentru pictură, este linie, valoare, culoare; pentru sculptură proporție, plan, volum. Arma lor este una singură: perfecțiunea.

Nu înseamnă că am „sufflet” dac'am așternut pe pânză, o seamă de „dureri” ardelene orșicium. Nu înseamnă că dovedesc „putere”, dac'am zugrăvit cei trei eroi HORIA, CLOȘCA și CRISAN în tonuri murdare și lipsiți de linie și de proporții. Mijloacele metode de exprimare trebuie întâi să le stăpânească și apoi să-mi spun păsul, să-mi călesc „suffletul” și să-mi ascund „durerile” ca să le pot zugrăvi pe acelea ale acurii neam.

Pentru arta plastică românească am dori locul întâi în lume — și-l vom avea!

Am voi din fiecare colțșor al țării, să ne facem un subiect de tablou, am voi să cunoaștem tot, să ne identificăm cu totul. Am voi să nu uităm un zugrav de biserică, un port dintr-un ținut, un obicei străvechi și un cântec de fluer. Am voi, suntem cumpiit dornici, să arităm stăruință, ce de furturi frumoase, virgine și nepicteate sunt pe la noi, dar pentru asta ne trebuie un meșteșug perfect pus la punct, nu o virtuozitate a penelului, nici o copie servilă, searbădă și academică, a tot ceace vedem; ci o aprofundare, o dărzenie, o stăpânire de sine pe care — de ce să nu o spunem, iubite coleg NICOLAE BRANA — plastica ardeleană nu o cuprinde în întregime, nu pentru că nu o înșprăță — ci pentru că are un dar neprețuit, tinerețea și prin acest dar, credem că ne va mântui!

Trebuie să ni se recunoască însă un merit, pe lângă multe curusuri, multe înștrăinări ale paletei noastre, avem ceva mai multă experiență...

Nu ne fâlim cu ea, căci n'am întrebunțat-o cu folos. Suntem însă adânc recunoscători plasticii ardelene, căci grație ei ne-am întors ochii și gândul dela „ce” nu e al nostru, pentru a privi fermecați în jur.

LUCIA DEM. BALĂCESCU

INTR'UN BIRT DE PROVINCIE

- Fragment de roman -

de OCTAV ȘULUȚIU

Becurile clipeau palid și'n jurul lor sbârâneau aceleași muște ca'n jurul unei lămpi cu petrol, indiferente la progresul tehnic și nepăsătoare de lipsa mirosului. În sala retrasă a „Mielului blând” Robea singur, profesorul de matematică al liceului, sta citind foarte atent, pe sub sprâncenele stufoase, cu ochi negri și răi, ziarul. Sala lunguță și îngustă, cu o fereastră în fund și două intrări, una spre căruciumă, alta, discretă, din curte, tapetată cu puncte imemorabile de muște, elegant estompate de fumul burlianului dela soba de tuciu nemisocată din ungherul ei fie iarna și vara, nu cuprîndea mai mult de cinci mese înconjurate de scaune prăpădite. Pe mese fețe albe pe vremuri, acum pumtând vie lista de bucate a ultimelor săptămâni, iar peste fețe albe foi de hârtie, mai portabile, dar și ele schimbate cu economie. Ilie, patronul birtului, mai băgă odată capul pe ușa dinspre căruciumă și întrebă cu un surâs umil:

— Domnul Robea nu dorește să fie servit?
Robea lăsă gazeta un moment și uitându-se peste ochelari scoase din gătlej un glas de bas stricat întrebându-l cu sgârzenie:
— Nu. Mai aștept...

Cu același aer tacticos cu care lăsase gazeta pe masă și plecase capul ca să arunce ochii peste ochelari, ridică întâu capul, cu socoteala, readucând privirea în lentile și ridică apoi gazeta în câmpul vederii. Nici n'apucă lite să închidă ușa că pe cealaltă, dinspre curte, apăru un grup întreg, în ordine: Bibi, care cum intră aruncă bastonul pe o masă și salutând ceremonios își trase monoculul din buzunarul de sus al vestei, îl propi în arcăda ochiului stâng și abia apoi scoase pardesiul pe care-l agăță în cuier; în urma lui intraseră Hodoroabă, profesorul de fizică, garbovit, cu mustați blege, cărunte și părul lipit pe frunte ca o perucă prost pusă, cu un chioștec de țigare în colțul gurii, cu o gambetă jigărită; alături de el Patrafir Undrea, slab ca o scobitoare, deșirat, cu ochii stinși, cu obrazul scofălcit și nebarbierit, mergând încet și bălăbănit pe genunchi, gata meru să cadă; ultimul Kotman, jovial, rotund la obraz ca un pepene, cu ochii ca bilele lucii și nestabile, de cum intră își frecă mâinile cu satisfacție mirosind în aer și exclamă apoi cu aer mirat privind spre sobă:

— Foc? Iar foc? Ci atâtea foc? Ai să ardîm toată pădurile din Moldova! Da ci, nu-i suficient de cald și afară?

Sanguin, nu putea suferi nici bruma de căldură câtă le acorda Ilie în seara asta. Hodoroabă smârcăi pe nas un mormăit ca de mistreț:

— Las' că-i bună; las' că-i bună! Da ce... să ne ia dracul de frig? P! P!

Scoate pe nas un pufăit de locomotivă ajunsă la destinație și istovită de drum.

Robea își lăsase ziarul de tot pe masă și-i privea numai, peste ochelari, puțin iritat:

— Ci hai deți nenicule odată că nu mai pot? Ce, vreți să fat ulcer?

Patrafir Undrea agăță în cuier un pardesiul preistoric, ale cărui buzunare, vizitate de-a lungul des de volume și manuscrise, erau roase la margini și le țese prin găuri vatele din căptușeală. Hodoroabă avea o scurtă de piele căptușită cu blană, pe care o purta dela „fix întâi Noemvrie, până la fix întâi Aprilie” fără vreo abatere, nepăsător dacă vremea era mai rea înainte sau după aceste date, ori mai bună între ele. Își atârână și căciula pe care o purta după același principiu, peste scurtă și se trase lângă Robea smocăind în continuare:

— Las' că-i bună, las' că-i bună!

Trase imediat din jiletcă un pac de tutun prost, cu o foță, din care începuse să învârtă o țigaretă. Robea îl privi enervat cu coada ochiului, și-și trase ochelarii violent și vorbind îi așeză în tocul lor la loc, iar pe acesta în buzunarul dela piept al hainei:

— Iar fumezi frate? N'am mai pomenit așa ceva!

Se mira de parcă l-ar fi văzut acum întâia oară și nu vreme de cinci ani de când mănâncă aici, și la prânz și seara, când înainte de a începe masa Robea face aceeași remarcă, iar Hodoroabă își fumează placid țigaretă și-i replică meru cu și acum, cu același ton:

— Las' că-i bună, las' că-i bună.

Inginerul Kotman ridică din umeri, Robea dădu din cap a jale, iar Patrafir Undrea privi înainte fără glas, căci nu scoate niciodată vreau cuvânt, decât doar indicând felurile de mâncare — adică felul, pentru că rareori trece peste unul. Bibi se așază și el comod, răde și cuvântă patern:

— Lasă-l dragă, dacă-i place lui; dacă-i face bine!

La care Hodoroabă dădu drumul la un „las' că-i bună, las' că-i bună”, iar Robea constată, împătîndur cu atenție gazeta:

— Ehe! Las' că o să vadă el când o căpaia ulcer!

Ilie intră și făcu o mutră radioasă văzându-i pe toți la un loc. Mai lipsesc puțin doar. Tocmai însă când s'nceapă a lua comanda se deschese iar ușa și intră Valentin Iliescu însoțit de Camil Rădescu, nedepărtați, pasionați problemelor sociale, amândoi teoreticieni-reformatori deși unul are parale multe și altul mai nimic, căci primul e moșier și al doilea avocat fără procese (nici el nu le caută, dar nici ele pe el). Veneau cu siguranța dela vreau intrunire de cartier unde s'au dat orgii discuțiilor marxiste pe care aici nu le puteau ridica deoacă în afară de Andron, lipsit totuș de interes politic, sau de Leontin privit de el cu dispreț, ca burghez însă și cu stimă pentru inteligența lui, ceilalți sunt refractari acestor chestiuni.

Ilie scria pe o hârtie comenzile în timp ce se desbrăcau ceilalți. Birtul „Mielul blând” era cel mai bun birt din târgușor, în sensul că aici se mânca bine și curat, deși localul lăsa de dorit ca aspect și pedinafără și pe dinăuntru. Vărată în fundul curții, o căsoale dărăpănată cu aspect de han dela margine de drum de țară și la ușa căreia ajungeai călcând prin băitoace și fan din belșug risipit pe jos, acesta era „Mielul blând”. Dar nevasta lui Ilie și-a gătească și s'armăluțele înăcorite cu borș și corba dreasă cu smântână și niște ardei umpluți și fripturile și părjoalele și niște plăcinte cu poale'n brău, „să dai cu căciula în câini — după vorba lui Bibi, filosoful — după fiecare fel”. Aici venea să mănânce elita provincială cu neveste și neori cu copii, când țineau „s'o facă lăta” adică mai rar, dar atunci se topeau în burțile respectabile ale cuconilor și cuconelor și părjoalele și uscățele și, mai ales, vinăurile vestite în toată țara, din podgoria personală a lui nea Ilie zis și Gură-Pungă.

Intră și Andron salutată cu parcimonie de fiecare, de fiecare în felul lui, Robea cu un „bună seară” apăsât, Hodoroabă cu un smârcăit în descifrabil ca o iscăltură în joslul unei decizii, Bibi cu un „salve maestre” explosiv, Patrafir Undrea cu o respectuoasă aplecare a bustului până ce atinge masa cu vârful nasului său ascuțit, Inginerul Kotman cu un „Ura, bine-ai venit!” și cu ambele mâini agitate la înălțimea buzelor lui groase, ca pentru sărut, Camil Rădescu muțmând doar din cap și continuând să mofăie un colț de pâine, iar Valentin Iliescu printr'un zâmbet larg, generos.

Pe lista lui Ilie se strâneau părjoale, fleici și antricoate, iar când se așază și Andron lângă Valentin Iliescu strângându-i mâna afectuos, atunci patronul se apropie de Robea care sentențios lăsă să cadă aceeași cunoscută comandă:

— Mie să-mi aduci laptele meu, cu untul și mămăliguța.

Și ca și când s'ar fi scuțat, se adresă celorlalți, care nici nu-l ascultaseră, deoarece începuseră a vorbi între ei:

— Știiți sunt la regim. Vreau să evin ulcerul.

Știau prea bine toți că șase luni din an Robea, dascălul cel acru, care se juca cu elevii ca paianjenul cu mușca, nu mânca decât lapte dulce în care frământa o bucată mare de unt și apoi băga înăuntru mămăligă caldă. Se temea de ulcer și chiar suferea de ceva acizi mai mulți la stomac sau așa ceva, de aceea era slab și scobit ca și poetul Patrafir Undrea. Și motivul mai serios de temere era încă pentru el faptul că tatăl său suiera de aceeași boală și avusese cu doi ani în urmă și o operație.

— Ei! Ce-ai făcut toată după amiaza Androane, îi spuse Valentin punându-i mâna pe umăr.

— Am scris iubitele, am scris! 20 de pagini de text mărunț. Când tare-s fericiți. Rareori sunt așa de fericiți ca atunci când pot scrie, când am răbdarea, țaria să stau la masă și să scriu atâta! Chiar dacă mai apoi trebuie să copeț și să refac tot ce am scris.

Robea își supse buzele cu dispreț și strâmbă nasul în semn de vanitate aruncată asupra scrisului în genere. Camil Rădescu scrișni fără să-i privească:

— Nu cred că ai ajutat cu ceva la ușurarea șomajului celor peste zece milioane de oameni din lume care n'au azi ce lucra și mânca.

Hodoroabă interveni, ca să se afle 'n treabă:

— Eu am jucat table. 15 partide a câte 15 linii. Cu Siminovic. Dela 2 până adineauri.

Camil ridică privirea și se mișcă pe scaun ca ars, apoi rostogoli ochii injectați spre el:

— Cine te-a 'ntrebat ce-ai făcut?

Hodoroabă rămase holbat la el și nedumerit de izbucnire. Camil

îl dădu drumul, întorcându-se spre Valentin și Andron:

— Auzi! V'am spus eu: Solavi, domnule! Ca 'n evul mediu! Dela 2 până acum n'a găsit altceva mai bun de făcut, decât să joace table! 15 partide!!! Și mai o spune încă! Fără nici o rușine.

Camil se congestionase tot la față sculpându-și supărarea. Robea, înțepat, interveni să salveze prestigiul didactic:

— Mă rog matală, d-le Camil Rădescu. Aș vrea să știu ce ai mata cu noi...

— Ce am? Ce am?... Am că sunteți niște cretini!

Improșcat în față, Robea nu clină, cu numai clipind din ochi și ref, îi întoarse:

— Dacă ne socotești proști, de ce stai la masă cu noi? Așa-i că-ți place să stai cu noi? Altfel dac'am fi cretini te-ai duce alături!

Satisfăcut foarte de raționamentul său, Robea lăpăi mai departe în farfuria cu lapte, ducând la gură limba cu mămăligă din care curgea lichidul stropind în lături pe hârtia de pe masă. Camil îl măsură uluit și schițănd o strâmbătură dădu să se repeadă, și începu să urle:

— Ba nu, vă admir, deoacă stau cu dv. la masă. Sunt un sincer admirator al dv. și al operii ce îndepliniți. Sunteți niște... niște...

Dar când se înfrîși la față și ridică pumnul să izbească în masă, Inginerul Kotman îl apucă mâna și-l întrerupse:

— Domnule Rădescu, fii mai pașnic, ce Dumnezău! Și ti răpezi așa 'n oameni. Că doar nu ț-o făcut nimeni nimic!

Hodoroabă, care tot timpul nu crăncise, speriat că a deslănit țara vrerea lui, o furtună, mormăi destul de tare, ca să fie auzit de toți, nemai putând-o ține în el, formula lui favorită:

— Las'că-i bună, las'că-i bună.

Izbucnirea în răs toți, afară de Robea care mocnea de mult contra lui Rădescu, scototit de el drept un anarhist de cea mai periculoasă speță. Bibi întinse mâinile și pronunță solemn și important:

— Pace vouă!

Iar Camil, după ce răsse bine, trânti:

— Fericiți cei săraci cu duhul!

Tocmai acum se deschise ușa pe care își făcu apariția Leontin, cu haina deschisă, cu figura obosită. La bună seara lui toți răspuseră în cor și Robea chiar, care se plecă și el împreună cu Undrea, de astădată până la nivelul mesei. Andron îl zori:

— Ha! boerulă, hai că-i trecut de 9. Unde-mi umbli?

Leontin era tras la față. Se așază alături de Andron, pe singurul scaun neocupat și surăse forțat:

— Am citit ceva și m'a prins lectura. Apoi bătu în masă. Ilie veni repede și când îl văzu bătu câteva temelele adânci:

— Ce dorește d. Prefect? Poftiți lista d-le Prefect. Avem mușchuleț de purcel, proaspăt, d-le Prefect. Tăiat de mine chiar! Ceva extra!

În urma lui intrase și singurul lui copil: o fată. Curioasă apariție, din care omenească nu părea doar decât schema inițială, sau intenția creatorului suprem: un gogoiu mărunț și unuros sau mai bine zis o construcție făcută din mai multe gogoloaie care se rostogoleau greoi. Căr-nuri abundente și replete, formând ceva ca un corp omeneș numai din rotunjimi. O steră mai mare, stomacul, peste care atârnau lăbărtațe cele două gobeuri imense ale sânilor, așezate pe două sfere mai mici, pulpele, iar picioarele apăsate de greutatea atator rotundități se turtiseră luând aparența unor rotile. Gâtul rotund ca un vas cilindric purta un alt gogoiu umflat din carnea roșcată ca a unui mușchi în sânge cărui se distingeau, abia pituind într'o grăsmă asudată doi ochi mici, porcini, un nas ca un ratuleț și două buze vâscoase, ca niște râme congestionate. Părul era și el dat din belșug cu grăsimie. Iar mâinile, douăungi pline sfărșite cu cete cinci crenguri. Apariția fenomenală treou pe lângă masa grupului fără să vadă pe cineva și fără a scoate un cuvânt, doar ochii îi alunecaseră în toate țărurile pe rând, sticlind lacom. Botezată de țargușor Văcuța lui Ilie, nici nu i se mai știa numele de botez cu care o mai strigau, probabil, doar părinții. Lumea o desena numai cu porocla ei de animal și copiii se țineau după ea când făcea imprudența de a țese prin oraș — foarte rar — răcindu-i frenetic porocla, dar ea nu era impresionată de nimeni și de nimic, negândind și nesimțind nimic, decât doar mănărea, în prezența căreia toată ființa i se destindea și tremura de poftă, începând dela nările rotunde și largi, umflându-se și adulecând, cu ochii scilpind tandru și stârșind cu mișcările pseudopodice ale trupului începând apropierea și schițarea în aer a degetelor de a apuca. Inconștientă în chip absolut, Văcuța lui Ilie avea numai inteligența hulpană și organică a mănăreții pe care o devara cu dinții ca și cu ochii, gândind în ea singura-i rost pe lume. Măncarea era pentru ea un mediu și masticățiunea singura activitate de care era în stare.

Servii, Robea se plecă înainte spre Leontin:

— Se vede că lucrezi mult d-le subprefect! De ce nu te menajezi mai mult?

Leontin schiță un gest evasiv:

— O, nu lucrez prea mult.

— Ce mai nou pe la Prefectură, întrebă Bibi.

— A! Destule lucruri.

Toată lumea mânca ținând privirile asupra lui Leontin care privea lista.

— Au venit azi ajutoare pentru șomeri. În sfârșit, sunt mulțumit că vreau putea ajuta pe bieții oameni.

Îl dădu lui Ilie comanda. Camil Rădescu ricană:

— Cu puțin te mulțumești d-ta d-le Martinescu.

— De ce cu puțin?

— Să dați oamenilor de lucru, nu de pomană, asta e adevărata soluție a problemei. Și ea nu poate fi rezolvată decât prin măsuri sociale. Omul are nevoie de muncă, nu de milă.

— Crezi d-ta asta? Mie mi se pare că, dimpotrivă, oamenii caută să trăsască muncind cât mai puțin, căci munca e tot ceace displace mai mult, raspunde Leontin.

Bibi izbucni în eplauze sgomotoase, singurul:

— Bravo! Așa e! Ce multă muncă! Omul e un animal nobil. Programul trebuie să-l ducă la o odihnă absolută. Să ajungă să facă mașinile toată treaba, iar omul să folosască. Munca e trudă, e chin, e.....

— Zi vrei odihnă, hai? Se strâmbă Rădescu.

— Dece nu? făcu naiv Bibi.

— Odihnă și femei, hai? repetă Rădescu.

— Dece nu? Femeia e sarea vieții. Știi d-ta: Wein, Weib und Gesang!

— Da, da, reluă amar Rădescu. Asta pentru câțiva domnișori, cononași sau filioșoni dela oraș, d-le profesor. Dar te-ai dus d-ta la sate să-l întrebi pe țaran cum s'ar simți fără muncă? Și crezi d-ta că lucrătorul e mulțumit cu o pomană nemeritată? Poți înjosi un om sănătos dându-i pomană? Hai?

— Desigur d-le Rădescu, raspunde Leontin. Nu spun că muncitorul nu trebuie să muncească. Dar de vreme ce n'are posibilitatea de a munci, societatea îi oferă un ajutor de care el trebuie să se bucure.

— Pardon! făcu Rădescu. Societatea e obligată să dea lucru, nu milă. Într-o societate bine organizată milă trebuie să dispară. Omul n'are nevoie de milă ci de dreptate. Societatea trebuie astfel organizată, ca toți să aibă de lucru și toți să trăsască din munca lor.

— E incontestabil că e așa, reluă Leontin. Dar nu văd dece acest fapt exclude ajutorul atunci când el e necesar. Și nu înțeleg dece milă

ar fi un sentiment merit dispariției. Și mai ales dece să nu facem cartătea când e nevoie de ea.

— E necesară în societatea de azi, dar în acea de mâine nu va mai fi! Asta e una. Și a doua: Mila nu face decât să umilească pe omul căreia-i este adresată, iar celui care o face îi dă un sentiment deplasat al grandoarei. De ce să umilim pe om, când ar fi atât de ușor să-i dăm satisfacția demnității sale.

— Înainte de toate mila nu o putea stărpi nicio societate, spuse Leontin, deoarece ea este un sentiment și nu se poate mutila sufletul, căci încă nu s'a descoperit niciun instrument de extirpare a sentimentelor. D-ta vorbești de dispariția milei ca și când ai spune că în viitoarea societate omenească toți cetățenii își vor tăia câte o ureche. E ușor să tai urechea, dar cum vei scoate din suflet ceace face parte integrantă din el?

— Totul e chestie de educație! Când se va face omului timp de câteva zeci de ani o educație într'un anumite sens, atunci fi sigur că va deveni altfel decât este el azi, cu totul altfel.

— Ceace există de milă de ani nu se poate distruge nici în câteva sute. Și apoi: îi faci iluzii asupra pedagogiei d-le Rădescu. Eu nu cred în efectele pedagogiei! Cred că omul nu poate fi schimbat cu nimic prin școala sau prin orice alt mijloc de educație.

— Dece, dece? interveni Robea. Crezi d-ta că dacă-i dau eu un 3 unui băiat care nu învață nimic nu-l voi face să învețe mai bine? Ehe! Să vezi când l-ai „ars” cum mai umbli după carte!

— Desigur, desigur, dar asta încă nu este educație. Dar să nu deplasăm chestiunea. Eu susțin că fondul etern al sufletului omeneș nu se poate transforma și că educația nu poate face nimic altceva decât să corecteze, să desvolte sau să atenueze dar nu să desfințeze sau să adauge la ceace este dinainte dat. Iată dece mila nu va dispărea niciodată. Și mai este ceva. Ce-i în definitiv mila?

Andron care tăcuse până atunci interveni domol cu un zâmbet concentrat în ochii săi deschiși:

— Ce-i mila? Mila este Raiul cumpărat cu un leu!

Valentin și Leontin izbucniră în răs deopotrivă cu Camil Rădescu care strigă entuziasmat:

— Formidabil! Excelent! Asta este!

— Butada lui Andron este amuzantă, spuse Leontin, când se potoliră, dar ea limitează sentimentul la forma lui materială, la manifestarea lui cea mai de jos. Însă nu vedeți că mila are mai ales un corespondent psihic? Mila e de fapt o tendință sufletască ce ne îndeamnă să ne plecăm asupra suferinței altui semen al nostru, să-l mângăiem, să-l conșomăm. Mila nu e numai pomana de un leu cu care, vorba lui Andron, îți rezervi un loc în Rai. Ea e, mai presus de orice, o participare a ta la o durere sau la o lipsă și la o deficiență a unui semen al tău, care sunt și ele de sursă sufletască. Mila, sub forma ei de simpatie îndurerată pentru cine suferă să fie oare bine să dispară — ceace repet, mi se pare imposibil, dar să admitem prin absurd că ar fi! Ce s'ar face lumea fără compătîmire, fără o largă și universală înțelegere? Și prima generație din care s'ar extingă acest sentiment n'ar fi avangarda unei barbarii nemăpomenite încă, deoarece chiar și barbarii cunoșteau acest sentiment?

— Fuași! ai intrat în sentimentalism, îl repezi Camil. Nu domnule! Asta mi se pare scabros ceace spui d-ta! Nimeni n'are nevoie de participarea d-tale la suferința lui deoarece această participare e o simplă iluzie. Efectiv d-ta nu poți simți suferința mea. N'ai să mă convingi d-ta că suferi într'adevăr când pierdetul și-a pierdut subita sau părinții, când plânge sau când îi doare inima ori măseaul!

— Ba cred că sufăr, afirmă hotărît Leontin. Nu am chiar același sentiment, dar sufăr. Când văd omul umilit și nedreptățit sufăr, tot atât, ba mai mult decât d-ta care te pretzinzi reformator social, dar care te revolți cu inteligența, pe când eu plâng când văd un copilăș plângând...

— Tu ești un caz rar, afirmă Camil Rădescu. De obicei omul nu poate suferi decât ceace lovește direct în egoismul său, nu însă pentru întreaga speță umană. La Rochefoucauld spune cu măiestrie că omul e umilit între cei patru pereți ai egoismului său sufletesc, când scrie în celebra lui aforismă: „L'homme a toujours assez de force pour supporter les maux d'autrui”. Și așa e. Compătîmirea nu-i decât o ipocrie, o simplă ipocrie a speciei umane.

— Ești inuman, d-le Rădescu, replică cu un ușor tremur în glas Leontin. Cum? D-ta nu încerci nicio înduioșare, dacă nu chiar o sfârșiere, când vezi un copilăș înghețat, degerat, cu mânuțele roșii, în zdrêne, nemăncat, uitându-se cu ochi de inger într'o vitrină încărcată cu prăjiturii care sunt pentru el o lume de bunătăți imposibil de ajuns? Nu simți un junghi străbătându-i inima când te gândești că acel copil are drept și el să se bucure, ca toți ceilalți, de bunătățile copilăriei, dar nu poate? Sau nu te doare dispariția unei ființe, chiar departe, în chinurile groaznice ale unor boli neiertătoare? Nu te-ai gândit niciodată la toată suferința nemeritată a lumii acesteia, căci dacă sunt multe suferințe de care sunt vinovați oamenii, sunt atâtea altele pe care nu le-au provocat ei, ci o nemiloasă fatalitate. Nu crezi că sufletul unui om poate vibra la spectacolul mizeriei sufletătești, la vederea chinurilor morale ale unei omeniri sfârșită de neliniști, de terori, de poftă, de dezamăgiri? Eu cred că și d-ta simți adeseori compătîmire pentru oamenii care sufăr și nu sunt vinovați cu ceva.

Camil Rădescu ridică disprețuitor din umeri:

— Ei așa! Te înșeli profund! Disprețuiesc oricine sufăr pentru că cine suferă este slab. Numai slăbi au nevoie de milă și cu slăbi societatea nu are ce face. Mie nu mi-e milă de nimeni, iar pentru cei care suferă din cauza societății, mi îndignez și caut să le îndrept soarta în mod real luptând pentru transformarea societății, iar nu căinându-mă fără să le pot fi de folos. Căci ia spune-mi rogu-mi-te ce le folosete mila d-tale oamenilor? Ce îndrepti cu ea? Ce simte, te rog spune-mi, un om care și-a pierdut amanta sau mâna și de care d-tale ție mila? Ce repara cu mila d-tale?

— Nu repar, dar consolarea mea e un sprijin care-l poate ajuta să uite mai repede, să suporte mai ușor suferința lui.

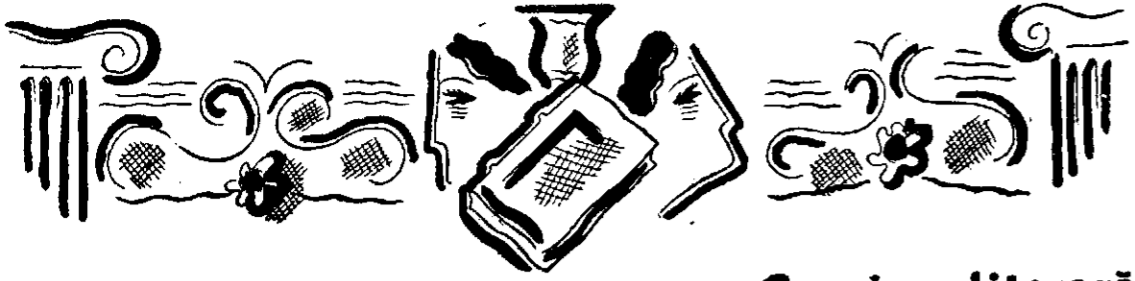
— Iluzie! Iartă-mă că-ți spun: baliverna chiar! Nu uită decât când poate el să uite și orice vorbe i-ai spune d-ta, ele sunt absolut inopertante. N'ai simțit dealtfel întruâtătea oricărui efort de a spune ceva valabil cuiva care și-a pierdut pe cineva drag? Orice i-ai spune e sec, e ridicol, e jenant. Nu, nu! Mila nu aduce niciun folos! Cel slab nu merită mila decât nu știu să se ridice singuri deasupra durerii lor și atunci merită să piară. Cei tari n'au nevoie de milă, căci ea îi înjosește. Oamenilor le trebuie dreptate socială, nu milă.

Și Camil respinse energetic farfuria, calmăt, satisfăcut de a fi spus ce avea pe inimă. Leontin ridică din umeri:

— D-ta vrei o transformare materială, o îmbunătățire exterioară și asta e, după umila mea părere, o imposibilitate. E greu să o discutăm acum și aici... Dealtfel noi am mai vorbit despre aceasta și... nu ne putem convinge unul pe celălalt. Binele nu-l vei putea aduce în lume dându-le tuturor oamenilor să mănânce mai bine, să se îmbrace mai bine, să se distreze toți deopotrivă, să citească toți și așa mai departe. Rămâne sufletul, sufletul pe care d-ta și toți doctriinarii d-tale roșii sau de ce culoare vei vrea, îl uitați. În teoriile voastre lipsește sufletul. Pe el nu-l puteți feriți cu satisfacerea nevoilor trupului. Omenirea are nevoie de o infuzie de bunătate, de o revărsare de suflet în ea. Poate sunt și eu utopic în idealismul meu, după cum d-ta ești utopic în materialismul d-tale. Dar dacă ne-am da osteneala să îmbunătățim sufletetește pe oameni, să ne apropiem de inima lor, să le oblojim rănile lăsate de viață înăuntru, nu în afară și le lasă indiferent de situația lor socială ori materială, o! atunci desigur că am face o operă mult mai mare decât dacă le-am da de lucru și de mâncare.

— Păi bine domnule „subprefect” apăsă Camil pe cuvântul din urmă ca să scoată în evidență calitatea oficială a preopiniei lui, să ne înțelegem! D-ta compătîmești copilul sârman privat de bunătăți materiale și acum vrei să ne oblojești nouă sufletetește? Ce faci cu copilul care n'a mâncat? Îl torni untdelemn pe rănile sufletului?

— D-le Rădescu, d-ta mă înțelegi, dar te prefaci că nu mă înțelegi. Când am compătîmit cu copilul nevoiaș, care cască gura la prăjitură, nu l'am compătîmit pentru starea lui de sărăcie și pentru foamea lui din burtă, pe care pâinea ar domoli-o mai iute decât prăjitura, ci pentru ropănea lui de bucurie. Lipsa acesteia este pentru mine mai gravă decât lipsa mănăreii, deși n'am să merg până la absurd și să-ți spun că găsesc bine că e nemăncat! Nu! Desigur, mănărea îi este necesară, chiar foarte mult. Asta e chestie de justiție socială și ea trebuie să se facă. Însă și sufletul lui trebuie să mănânce și ceace-l trebuie acestuia e bucuria vârstei lui, satisfacția de care e lipsit. Crede-mă că o copil de muncător pe care d-ta te gândești să-l îmbraci numai și să-l hrănești, s'ar bucura mai mult decât s'ar culca într'o seară flămând dar în brațe cu păpușa gingașă sau cu harmonica, văzute într'o vitrină.

N U D

CANTECE NOUI

Parcuri de toamnă

O frunză care a căzut pe umărul meu, mi-a adus aminte de versurile pe care cu ani în urmă le migăleam pe caiete liniate...

Am trecut printr'un parc. Un vânt rece și molcom bătea printre ramuri și dintre casele marelui oraș a venit un șvon de frunze purtate anapoda printre hornuri...

...Din singurătatea mea a rămas numai o bancă și-o frunză...

Poete că de astă-dată nu am scris atât pentru voi, prieteni poeți, ci pentru această mare prezență care plutește deasupra mea...

M'a privit însă cu o ață de mirată expresie, încât am cerceat uluit în jurul meu, să vadă dacă nu cumva căutătura aceea se adresează altcuiva...

N.B. — Manuscrisele se trimit la redacția, menționându-se pe plic: pentru Șt. B. Răspunsurile se amână pentru numărul viitor.

Cronica literară

„Vămile văzduhului“ poeme de MATEI ALEXANDRESCU (Colecția „Universul literar“, București 1942)

S'ar putea spune aproape cu prilejul fiecărui poem din „Vămile văzduhului“ că avem a face cu un lucru frumos, un lucru menit să placă dar în același timp și cu un experiment poetic de o importanță mai mare sau mai restrânsă...

Jocul cuvintelor: joc de viețuitoare, Cuibul lor peste tot, în suflul, în sânge, Sunt ca și noi muritoare și înțeleptul le adună și plânge.

Jocul lor: joc de chivere și hlamidă, Când veacul se 'nchide omidă, Peste muntele cuvintelor nemăsurat Se ridică un alt împărat.

In poemele cuprinse în „Vămile văzduhului“ accentuăm în volumul anterior, citat, ni se pare preocupărilor pus pe fele înșuși de a fi al poeziei, cu alte cuvinte pe faptul mirării că poezia există, sau mai bine zis, că e posibilă — este echilibrat prin importanța pe care o capătă conținutul emotiv...

Cred că în cazul unui poet veritabil nu se poate vorbi — neputându-l recunoaște ca atare — despre un material brutal al inspirației lirice asupra căruia s'ar exercitat elaborându-l în formele prozodiei, talentul autorului...

Forma interioară a poemului e cuprinsă organic în viziunea inițială a poetului față de care forma aparentă, prozodică devine o consecință obligatorie de neînăturat.

Iată viziunea pe care o propune poemul intitulat „Inima și cerul“: Cuptoarele mistuiau zilele și nopțile, perechi, perechi, Oamenii treceau prin lume, ca într'un exil, fără ei. Viața nu mai prefăcua. Rar câte unul o da, cu noroc, pe o floare de tei.

Vorbeau prin semne. În șipotul focului topit Tristețile se arcuiau ca niște păstrăvi jucăuși Și 'n obrazul dospit Băteau flăcările cu mâini de păpuși.

În răstimpuri strena, ca un buhai de colindă Și la poartă oamenii se schimbau: mort pe viu. Cerul nu te vedea, cum nu se văd în oglindă: Inima și câte nici nu le scriu. Elementele descriptive ale poemului nu evocă aici o realitate senzorială obișnuită...

cu un interes de curiozitate anecdotică. Poemul citat este neîndoiește ogînda în care privim imaginea limitativ restrîntă a peisagiului liric al uzinei dar el poate fi pretextul unor nesfârșite divagații despre inimă și fapte nici nu le scrie poetul...

E o șansă care credem că poate fi sortită poezilor d-lui Matei Alexandrescu, cătorva din acestea pe care le-am citit în „Vămile văzduhului“, mai cu seamă celor două inspirate de amintirea lui Don Quichotte.

MIHAI NICULESCU

Moartea prof. Emilio Paolo Pavolini

Prin moartea profesorului Emilio Paolo Pavolini, cultura europeană pierde pe unul din cei mai iluștri filologi de astăzi, a cărui operă de exegeză și de cărui tălmăciri au adus o fundamentală contribuție la cunoașterea și adâncirea literaturilor sanscrite și nordice.

Între anii 1895 și 1935 prof. Emilio Paolo Pavolini a fost titularul catedrei de limba sanscrită și de civilizația veche indiană, pe lângă Universitatea din Florența. Un an mai târziu îl găsim fiind cursuri la Universitatea din Helsinki...

Cunosător adânc a peste patruzeci de limbi, prof. Emilio Paolo Pavolini a fost și un subtil traducător și comentator al textelor eline, sanscrite, finice, tălmăcirile sale constituiesc texte de căpetenie, tot astfel după cum studiile sale sunt considerate ca puncte esențiale de sprijin pentru toți aceia cari studiază culturile sanscrite și nordice...

Leo Frobenius și Lucian Blaga

(Urmare din pag. I-a)

față de mișcărilor posibile în orizont (anabasică-de înaintare, de ex. la Europeni; catabasică-de retragere, la Indiani și o altitudine neutră-de stare pe loc). Atitudinea poate merge uneori contra sensului accentului axiologic.

Cel cinci factori amintiți formează „matca stilistică“, complex al factorilor inconștienți ce determină stilul culturilor. În „Spațiul mioritic“, filosoful român face o aplicare a teoriei sale generale la cultura românească.

Studiile de filosofia culturii au nevoie de o întregire cu cercetări de sociologia culturii, care să fiină seamă de orizonturile deschise larg de filosofia domnului Blaga cu metoda funcțională, dar și de cercetările concrete și de materialul comparativ strâns de Frobenius. E necesară o sociologie a culturii, cu misiunea de a cerceta concret toate creațiile spirituale prezente ale neamului, cu metode științifice adecvate, punând accent pe intuiție.

Și-a adunat genunchii gol în poală. Ca niște fructe albe și rotunde, Și ghemuită frumusețea goală, De lacoma privire se ascunde.

Noptacez părul prins în roșii funde Spre fruntea mică stă să dea năvală; Iar umerii s'au adunat să se afunde În răsvrătirea valului de smoală.

Și, pudicii, ochii mari și negri s'au închis În scoala pleoapelor, albă și mică, Increment în clipă ca'ntr'un vis

Nici un fior de gând nu se ridică; Închise într'un colț de iad, în vr'un abis, Dorințele au amuțit de frică.

FLORU MIHAESCU

Poemul creșterii

În seara asta, mâine, până când Vei mai aprinde iarăși candelă durerii, Cu tămplele scobite de netihnitul gând, Flămândaule de albă, întreagă pâinea verii?

Domnița din colnic, cu graiul instelat, Palpită'n muta-ți febră precum un sân fierbinte, Dar trupul ei rămâne întreg de desmierdat Și lanțul dela glezne stă lacăt în cuvinte.

Suave, buzele-i se isiptesc spre tine Și toate clapele râmăite'n flaut se chiamă, Când te cutezi spre ea cu visele — ciorchine De nostalgie ce încă au gust de crudă poamnă.

Dar rotunjită clipa de rugă în izvoade, Căzmitul duh făgănu-va din șale cu dvrere, Să-ți răcorească'n liniștita coacere de roade Zăduful creșterii spre slavă și 'nviere.

AUREL DUMITRESCU

Așteptare

Șilam că ai să vii de undeva din scoica gândului. Deaceia douăzeci de toamne și-am cântat în fiecare noapte. Ai auzit ce straniu și metalic cânta vioara?

Cu ce vâpăl de soare roșu și-am încălzit imaginea în filele mereu neterminate. Șilam că ai să vii din scoarța vremii, c'al să te 'nchirccești în mine și au să amuțesc toate. Ai să-mi sugrumi vioara și au să-mi crească bățării pe gând.

Auzi cât sună de dogit vioara în toamna asta?

ELENA DIACONU

STILUL LUI „PINOCCHIO“

Farmecul copilăriei mereu rămâne nestins. O spun toate epicele și toate literaturile. Dar de multe ori mi se pare că numai vremea noastră a descoperit în întregime copilăria. Secolul al 17-lea s'a mândrit cu marea investigație ce a făcut-o înainturul sufletului omeneș, unde a cercetat în amănunțime virtuțea ca și vițiu, lupta între bine și rău...

Ecouri literare din Roma

din aceste sonete dialectale: Je fece! na parlata un po' generica, E poi je disse: lo avrebbe l'intenzione, Si lei m'ajuta, de scopri l'America — Eh, — fece er re, ched' era un omo esperto, — Si, v'ajuto... Ma, no pe' fa' eccezzione, Ma' sta America c'è? Ne sètte certo?

(I-am vorbit mai întâi despre altele, apoi i-am spus: doresc dacă Maria Ta m'ajută, să descopere America... — Ei, făcu reșele, care era un om cunoscător — am să te ajut... Dar să vedem mai întâi, există oare America? Ești sigur de asta?) Fluiditatea versului dialectal și mai ales naturala, fără verbul căutat, alcătuiesc vraja acestui poet atât de iubit și astăzi.

INTOARCEREA GRAZIEI DELEDDA

Ce s'ar mai putea spune oare în plus despre o literatură care a trecut de mult granițele Sardiniei și ale penisulei italiice, încununând fructele scriitorilor cu admirația lectorilor universali, înainte de a veni premiul Nobel să consacere o carieră artistică în deplină maturitate? Este cazul Graziei Deledda, care și în România a fost tradusă și cunoscută prin câteva volume.

De curând, marea editură „Mondadori“ din Milano a lăsat să publice toate operele scriitoarei sardineze. A apărut astfel un volum considerabil, unde sunt strânse bucațele: „Elias Portolu“, „Colombi e sparvieri“, „Canne lu vento“, „Mariana Sirca“, „La Madre“, „Annalena Bilisni“ (române) și „Chiaroscuro“ (novele). Operele marelui povestitor sunt tipărite sub îngrijirea academicienului și scriitorului cunoscut Emilio Cecchi.

Popor de păstori în vechime, sardinezii și-au păstrat adâncilor caracter, nostalgia, fatalitatea pusă în fiecare acțiune, ca să fie predominantă voința, așa cum se găsește în sufletul românesc, cu care spiritul Sardiniei se aseamănă, ca și limba atât de apropiată de a noastră. Este linia continuă care străbate întreaga artă a Graziei Deledda.

CONTINUITATEA NOASTRĂ ÎN DACIA ROMÂNĂ

Intr-o comunicare la Academia Regală de științe din Torino, d. Claudiu Ispescu, profesor de limba și literatura română la Universitatea din Roma, aduce noi observații și constatări filologice, privitoare la par-

sitului luptător pentru cunoașterea sufletului și artei românești în Italia, care este profesorul Ispescu. Desprindem din acest „Profil al lui Caragiale“ această prezentare:

„Trăind în epoca de acum o jumătate de veac, în momentul istoric în care țara înfăptuiește importante reforme politice și sociale, Caragiale arată prin arta sa originală și caracteristică, marea dezechilibru între nivelul intelectual al noii burghezii și instituțiile importante din Occident, ale căror repercutări istoricului le arată în societatea românească, abia eliberată politicește după o secolară opresiune. Repede: asimilare a ideilor și a formelor apuse de dăduse, loc unui ciudat contrast, care cum ar fi fost vrăjită de noua modă, clasa cultă și ridicată se aruncase în noua viață; câmpurile păreau că sunt departe și absente, iar burghezia încă nepregătită pentru crearea neașteptată de a absolutism la liberalism, rămăsese dezorientată; din această cauză, unii oameni politici au ajuns să fie niște exaltați și demagogi și noule instituții, care cu greu se adaptau vieții sociale a timpului, au determinat apoi o astfel de nefertică perioadă de evoluție, supusă ridicolului“.

C. N. NEGOIȚA

Adagio

Uite, îți cânt din nou Beethoven În aceeași sală udă și întunecată, Pe ai cărei peșteji scrie: tuberculoză...

Apa scoboară odată cu seara pe ferestrele ei, Lumânările întorc sunetele în întunerec Odată cu frânturile de soare din clavier.

Peste pletele timpului Alunecă umbra trupului, Și nu știi dacă zurgălii din coamele cailor, dorm

Sau bat cu degete de seară în geamuri, Ori se scutură flori de zăpadă, Peste primăvara teiului din alea înălbită!...

Curând moartea ne va ciocăni din nou în urechi În aceeași cascadă de sunete profunde, vechi, Până ce ne vom visa dincolo de hotarele lumii acestalea

Nici lună, nici îndemn peste coarde Și nici mângâieri în noaptea cea mare, Ci numai pacea... eterna pace.

ERNEST VERZEĂ

*) Din volumul de versuri „Alter Ego“ care va apărea în curând.

DOMNUL JEAN DELA „PĂLĂRIA VESELĂ”

Dacă d. Ionel (citiți Jean) ar fi un modest și onorabil funcționar sau un mic și smerit agent de Percepție, e mai mult decât sigur că nu s'ar ocupa nimeni în mod special de el. Dar fiindcă soarta l-a așezat exact acolo unde i se cuvine, adică în Șelari colț cu Lipsani, toată lumea este mulțumită, afară de principalul personaj, prin definiție nemulțumit de soartă.

Fișa profesională a domnului Jean arată — cu oarecare emfază — calitatea de funcționar comercial, definiție care despuia de floricelele cerice respective și transpusă la rece se poate aplica fără prea mari inconvenientele unui vânzător de prăvălie. Deci domnul Jean este vânzător, ceiace ar fi trist și chiar catastrofal pentru incontestabilele sale însușiri de june prim amorez cu reflexe de Clark Gable dacă ar fi vânzător într-o băcănie sau prăvălie de încălțăminte. Dar soarta l-a avut și de astă dată în grijă. Domnul Jean este funcționar comercial la un magazin de mode și anume la „Pălăria Veselă” care este una din acele prăvălii care vând în preț de cost și chiar mai puțin, — puteți să-i credeți — „modele unice și originale aduse cu mari sacrificii din străinătate”...

Atribuțiile domnului Jean, multiple și variate, cer desțășurarea sincronică a însușirilor sale tot atât de multiple și variate.

Când îl vezi în pragul magazinului, pare oprit acolo ca din distracție și în afară de cazul de neprevăzut al unei excepționale perspicacități, îl e drept un client bogat și nobil, — două presupuneri îndrăzite cu prisosință de prestața lui naturală, — de distincția lui spulcuiță, de mustăcioara ala Clark Gable, de dunga dela pantalon ca o mucne de cuțit și de tonul cravatei cu extravagantă discreție... Cât despre prezumtiva bogăție, e greu să nu o pui în sarcina unui june atât de bine aranjat de natură, de croitor și de... bărbier.

Doamna care s'a oprit o clipă la vitrina prăvăliei de alături ca să privească ceva — nu importă ce — umbrelle, ciorapi, batiste sau vreun alt obiect de întrebunțare mai mult casnică, se simte măgulitor fixată de privirea lui admirativă. Dar n'are timp să se bucure de prospețul succes, fiindcă iluzia se spulberă repede, ceiace de altfel nu e de loc... original din partea ei.

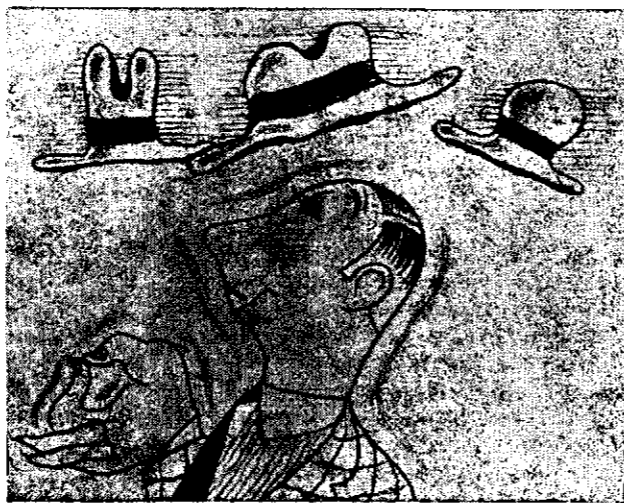
Presupus admirator, după ce i se adresează cu insinuantă dulceață:

— Doriți ceva, Doamnă? continuă înainte de a primi răspunsul pe un ton schimbat pe nota de lecție învățată pe de rost: (Poftiți, doamnelor, poftiți, ultimele noutăți dela expoziția din Milano!! Ieftin și original. Ocazie unică. Vizitați galeriile „La pălăria veselă” dacă vreți să fiți fericiți!). Dacă vreo clientă mai docilă merge atât de departe cu complezența încât... consimte să încerce vreunul din modelele unice, d. Jean dă

TIPURĂ de pe malul DĂMBOVITEI

de PAUL I. DANIEL

curs — fără nicio reticență — entuziasmului său subliniat cu adjectivele, interjecțiile și semnele de exclamație de rigoare. Nu e deci nicio mirare dacă doamna care a eșit să cumpere un spălător, ață de țesut, sau o burtieră, se întoarce acasă cu

una, două sau mai multe pălării... vesede, toate foarte originale „pe un preț de nimic, adevărate chilipiruri care în plus fi vin admirabil” ceiace este esențialul și pentru care prietenele o invidiază ipocrit!

D. Jean și-a îndeplinit cu prisosință datoria. E în felul lui mai dibaci decât cel mai abil diplomat. Seara, la ora când se închid prăvăliile d. Jean sosește tăcut și simbolic în urma patronului care i-a aruncat peste umăr cu neglijență:

— Ioane, trage oblonul!

Pe stradă, uită repede că patronul l-a muștrulit destul de aspru și încă față de o clientă. Fixează femeile blazat, sceptic și admirativ, și-și poartă cu discreție mândrie pe calea Victoriei atribuțiile lui: mustața, dunga dela pantaloni, și cravata cu tonuri discrete. E în climatul lui ca peștele în apă. Nu e nicio mirare. Sunt atâtea metode de a fi fericiți...

...Și EU...

— Și tu — mă iau în primire unii colegi de care mă leagă relații mai mult sau mai puțin vagi de

cafele și rivalități pseudo-literare. Și tu? Cum se face că din toată galeria de tipuri la care „te-ai dat” cu foarte relativ spirit te-ai omis tocmai pe tine?

Acestora le voi răspunde că m'am lăsat la urmă nu din modestie, nici din vanitate, ci pur și simplu din... prudență. De vreme ce am luat în primire atâția inși care nu au păcătuț cu nimic altceva decât că, Dumnezeu știe din ce pricini, mi-au părut la un moment dat „tipuri reprezentative”, ar fi nedelicat din partea mea să mă uit tocmai pe mine care sunt dincolo de comentarii de cafelea și de dispute de cenacluri „un individ interesant”.

Aș urma astfel exemplul, într-o susceptibilitate, al unui anume domn despre care unii spun că ar fi umorist și care s'a uitat în incisiva inventariere a faunei literare autohtone din volumul său. Poate la sfârșit, până să-i fi venit rândul, i s'o fi isprăvit humorul.

— În definitiv, de ce te socotești atât de interesant? m'ar întreba susuzișii „amici” dacă ar avea curajul s'o facă. (Sistemul de a „lucra” confracții dela distanță s'a consacrat de mult și orice s'ar zice e mai lipsit de riscuri). Dacă mi-ar pune această întrebare, ași fi silit să le răspund, lăsând la oparte orice falsă modestie. (La un mânuitor de plaivă modestia nu poate fi decât falsă). Sunt interesant fiindcă sunt scriitor.

— Scriitor? s'ar revolta fățiș confracții. Te pretinzi scriitor? Și cu ce drepturi mă rog? Pentru un singur volum și ăla ca vai de lume?..

— Bine, ași replica sufocat de o cucernică revoltă... Dar critica a fost de altă părere.

— Critică? Ar tuna iar indignați confracții? Indrăznești să vorbești de critică? Știm noi prea bine cum te-ai aranjat cu presa. Să nu mai vorbim...

Astfel s'ar petrece lucrurile într-o lume care după tonul de sinceritate în care se desfășoară scena, ne dăm îndată seama că este fictivă. În fapt, se petrece la fel — cu deosebire că totul se întâmplă în spatele meu, — dar cu puțină imaginație sunt la urma urzii scriitor, orice ar obiecta domni dela cafelea. Dar să reconstituim scena:

— Ai văzut ce nesuferit de îngâmfat a devenit dela o vreme Paul Daniel? spune confratele care cu câteva clipe mai înainte îmi zămbise dulce.

— Insuportabil, confirmă amicul, care îmi lăudase entuziasmul talentul, furios pe cei care nu pu-

neau destul entuziasm în admirația acestui excepțional talent. Și toate acestea fiindcă a scos și el, acolo, un volum, o stupiditate!

— Nu-i chiar așa, intervine un al treilea senin și binevoitor. Nu e cu totul lipsit de talent, dar e minor... Nu poate aborda un gen mai vast, mai adânc, mai intens, mai... Altfel e băiat bun, bun și inofensiv.

— Cam bețiv îmi pare, adaugă altul care sugherează într'una... Dar ce să-i faci? Inspirația trebuie înlocuită prin mijloace drastice. N'ai văzut ce lipsit de personalitate este? Se crede cel puțin... Cehov al României.

Din fericire, unul din confracții își ia tălpașita, astfel că acei rămași au subiect de conversație. Altfel, cine știe ce s'ar mai întâmpla cu biata mea personalitate literară. Nu i-ar rămâne un fir de păr neșugulit.

Da, domnilor, aveți perfectă dreptate. Talentul meu este — în limitele existenței sale — minor și chiar nul. Sunt un îngâmfat, mă cred cel puțin „Cehov al României”. E o situație poate falsă, dar prezintă pentru mine diverse avantagii. Întâi, ca și Annton Cehov sunt singurul în felul meu pe malurile Dâmboviței și asta e, s'o recunoașteți, mare lucru. Apoi, închipuiți-vă că mi-ar intra în cap să scriu, ce pildă, ca... Esenin. Ce-ar spune, atunci d-nii Lesnea, Carianopol, etc.? Dacă ași fi devenit dostoevskian ce-ar mai rămâne din prietenia mea cu Dan Petrașincu? Și dacă n'ași fi decât eu, Paul I. Daniel și nimic mai mult, ce-ar spune publicul cititor? Așa, îmi rămâne cel puțin refugiu în splendoarea izolării, cu aureola unui Cehov, neînțelese de dâmbovițeni.

— Parcă și-ai schimbat genul, insinuuază cu candoare câte un șgarie brânză perfid. Parcă ești mai... uscat, mai abstract, mai — cerebral. Unde și-e umorul gras și pitoresc?

Asta mă întreb și eu.

— Unde e umorul meu gras, minor, unic?

— Îmi fac datoria de scriitor, răspund eu, mă caut. Poate într-o vreme mă voi găsi. Încerc de toate. Azi scriu ca Pirandello, mâine ca Poe, poimâine ca unul Cehov, iar săptămâna viitoare ca Eugen O'Neil. Cine știe? Omul și mai ales scriitorul, e dator să-și încerce norocul. Poate că voi izbui. Poate într-o zi, voi scrie numai ca Paul I. Daniel. Și poate mai târziu, când strada pe care locuiesc acualmente va se numi strada Paul Daniel, iar biata mea casă acum într-o rână va fi declarată monument istoric, atunci când biografii se vor strădui să dovedească posterității — pe bază de mărturii autentice — că sarmalele erau mânărea mea favorită și că șvartul nu-mi prea pria, poate că atunci vor fi mulți care se vor fâli că scriu ca Paul I. Daniel.

...Poate chiar „genul” meu atunci consacrat, însăfârșit, de verdictul posterității va fi singurul îngăduit de oficialitate și de înaltele foruri literare. (Ce te faci, domle?). Nu ne rămâne decât să așteptăm. Cine știe? Vorba aluia: „Câteodată și nimicul mișcă”...

Intr'un birt de provincie

(Urmare din pag. 4-a)

— Te înțeleg d-le Martinescu și te aprob în parte. Constat însă că și plăcerile d-tale sufletești sunt concretizate tot de forme materiale și că d-ta transformi sufletește lumea cu păpușă, prăjituri și armonice!

Leontin oftă adânc și continuă, fără să mai răspundă direct lui Rădescu:

— De câtă dragoste are nevoie lumea aceasta, de câtă milă, de câtă furtare și de câtă consolare! Datoria noastră ar fi să ne convingem unul pe altul că ne putem sprijini unul pe altul, că prezența noastră sufletească ne poate uni și susține. Nu d-le Rădescu, mai mult decât cu reforme sociale, lumea asta se va îndrepta prin suflet.

În tăcerea scurtă care urmă, vocea lui Bibi sună deodată strident și frivol:

— Eu nu vă înțeleg frate, ce rost au discuțiile astea! În România n'a murit încă nimeni de foame!

Camil Rădescu îi aruncă doar o privire asasină și întoarce capul spre furturie, cu dispreț. Ceiații tăcără. Numai Leontin zămbi vag. Andron îl apucă mâna și-i făcu semn să se uite la masa de lângă fereastră. Toate privirile se îndreptară acolo, spre Văcuța lui Ilie, care însă, insensibilă, nu simți cele două perechi de ochi, ci-și continuă operația gastro-nomică începută de un sfert de oră. Cu picioarele rășchirate, cu tot bustul apicat peste furturie, cu ochii îndreptați și mișcări repezi, Văcuța lui Ilie căra la gură fără încetare, clefând cu un sunet de plăcere animalică, a cârnii domokto. Ochii i se închideau uneori cu voluptate și privirea lor cretină se filtra printre straturile de grăsime din jurul lor, ocrotind tandru al cincilea țeu de mâncare cu sosul prelins pe buze și bărbie. Alter-nând pâinea și mâncarea, mișcățile erau regulate și continue ca ale unei mașini iar masticația îi dădea o beatitudine de fiară nesățulă. Leontin simți că-l înecă greața. Sunt oameni care mănâncă și fac și ție poftă de mâncare, după cum alții și-o taie în aceleași împrejurări și Văcuța lui Ilie era dintre aceștia din urmă. Concentrarea ei inconștientă și absentă oricărei licări de simțire transforma fapta ei de a mânca într-o insultă adusă acestei necesități organice. Supunerea ei oarbă și totală materiei anorganice în care mănâncă, se contopea, făcea una cu ea. Andron îi împulse cu cotul și pe Rădescu și pe Leontin:

— Ei, ce atitudine ne sfătuieți să avem față de acest specimen. E recomandabilă mila, dragostea sau... consolarea?

Camil rânjea privind scena scârbit, iar Leontin îi aruncă lui Andron o privire mustătoare. În timpul acesta Bibi, care se tot agita pe scaun, bucuros că poate spune ceva în asentimentul tuturor, își plasă remarca:

— Vai! Mon cher! Dacăr fi toate femeile ca asta! Ce animal desgustător!

— Trist ar fi dragă Bibi! Sau te-ai consola și cu una de astea?

— Vai, nu spune așa ceva! Nu te uți la ea? Nici n'audă ce vorbești dar-mi-te să te înțeleagă! Sau să simtă! Ah! O fi simțind ceva asta?

— Probabil, de vreme ce mănâncă cu atâta poftă, reluă tot Valentn. Simțul gustativ îl are în orice caz bine dezvoltat!

— Dragă, se mărturisă Bibi, mie-mi plac femeile grase, dar nici așa. Asta-i diformă!

— Îți plac desigur și tîmpitele, intrerupse Camil, dar nici așa! Asta-i prea prea! D. Martinescu ar spune că-i atât de tîmpită de-ți vine să-i plîngi de miță. Iată însă una pentru care, lăsând giuna la o parte, nu cred să poți simți mila!

— Sînt mila pentru speța omenească pe care o văd cicatrizată într'un asemenea exemplar fioros, spuse Leontin.

— Vasăzică oricum ai întoarce-o, tot la mila ajungi! Ei dar nostim ești astăzi, nene! rase Camil, apoi deodată încrunțat. Într-o societate ideală un asemenea exemplar ar fi pus la zid, ori lăsat să moară de foame! Robea, care de mult împrăvisse cu mâncarea și se uita la ceilalți, mai mult sătărându-se din ochi cu cârnurile mănecate de ei, decât gândindu-se la ulceralele care-l păneau, se gândi că e momentul să intervină.

— Domnul subprefect are perfectă dreptate. Mila e necesară, dar eu aș spune că numai pentru cine o merită. Cine nu știe să-și croiască drumul în viață, cum spunea d. Rădescu, acela nu merită mila. Numai oamenii de ispravă au dreptul să ne milostivim de ei!

— Ei vezi, cum ne-am lămurit! exclamă ironic Rădescu. Noi credeam că aceia care și-au croit drumul în viață nu mai au nevoie de mila, când eolo tocmai ei o merită. Așa da... Ne-am înțeles. Să compătîmim deci pe oamenii de ispravă care, săracii, s'au ostenit și au reușit în viață. Adică ce-au reușit d-le Robea? Au făcut eforturi să ne cucerească mila?

— Puțin încercat și ofuscă de ironia pe care o simțea, Robea se îndreptă pe scaun și tuși pentru a-și da timp de gândire, dar neputând

răspunde imediat se roși până în vârful urechilor se agită pe scaun, mai tuși odată și bălbăi:

— De, de... am vrut să spun că oamenii au nevoie de mila și că dacă și-e milă de ei când trebuie, este bine, că nu toți oamenii o merită, că unii sunt netrebniți... Că...

—Da mai lăsați-o nene odată cu mila aia că mi-e milă de voi văzându-vă cum vă chinuți ca s'o scoateți la capăt, fără să reușiți! Il salvă Bibi pe colegul de matematică și rase șgomotos, admirându-și singur giuna. Hodoroabă dădu din cap aprobator, el care găsea orice discuție inutilă, și lăsa să se aude:

— Așa-așa! Las'că-i bună.

Patrafr Undrea se uita dela unul la altul și așa nemulțumit că Bibi a introrupit o conversație atât de interesantă, din care el simțea că avea mult de învățat, dar nu îndrăzni să spună nimic. Camil Rădescu dădu din umeri și-i făcu lui Valentin Iliescu semn să se scoale. Plecară amândoi pe ușa dinspre cârciumă. După ei Bibi se sculă preocupat deodată și aranjându-se îndelung, potrivitându-și hanele, pardesul, pălăria pe o ureche, ieși pe ușa opusă, după ce salută galant pe comesen.

Liberat de prezența copieșitoare a lui Rădescu, Robea răsuflă ușurat și vorbi, nu însă fără precauție, încet, temându-se ca să nu fie celălalt încă dincolo în cârciumă și să-l audă cumva:

— Mie nu-mi place spânzuratul asta! Așa-i d-le subprefect? Asta o să ajungă curând-curând la pușcărie.

Andron îl intrerupse brusc:

— Lasă dragă că exagerezi! Nu e om rău Camil Rădescu. E în fond un inofensiv, este este fanatic. El e un simplu teoretician, nu e luptător ca să strice cuiva cu ceva.

— Păi tocmai d-ta e un individ periculos! Și cum spui d-ta că nu-i un om rău? N'ai auzit că n're milă de nimeni?

Andron rase bine, amintindu-și că Robea a lăsat anul trecut corigent pe cel mai bun elev din toate materiile, numai pentru că nu l-a văzut odată pe stradă, și nu l-a salutată, și această pedeapsă l-a dat-o deși știa că bietul copil era bolnăvicos și mama lui văduvă și săracă. Îi spuse, înghițind altceva ce ar fi vrut să-i replice:

— D-ta crezi în tot ce spunei ei? A vrut să facă pe grozavul, să pozeze, să ne sperie cu atitudine de cruzime teribilă, dar să nu-ți închipui că n'are și el milă de multe ori, ca noi toți, ca și d-ta de pildă, încheie apăsând intenționat ultimele cuvinte.

— Ba nu, răspune Robea neobservând aluzia. Asta n'are milă de nimeni! Sunt oameni din ăștia destui. N'ai văzut cum s'a repezit la bietul Hodoroabă. Nu și așa Hodoroabă?

Hodoroabă clătina capul cărunt bălăbâind din mustăți:

— Ei! Ei! Omu-i repezit, ce să-i faci? Las'că-i bună, las'că-i bună!

Robea îl privi, jignit ei că Hodoroabă e atât de modest și îi lipsește până într'atâtă simțul demnității încât să nu se simtă jignit de ieșirea lui Rădescu.

Leontin era excedat. Se sculă și merse direct spre cuer cu hotărâre.

— Haide Andron. Sunt tare obosit.

Robea se sculase în picioare, ceilalți doi după el deasemenea.

— Vă grăbiți, d-le subprefect? Incepu el servil.

— Da, d-le Robea, vreau să mă odihnesc. Nu mă simt bine de tot. Bună seara. La revedere.

Cei patru, care rămăneau, salutară încovoându-se adânc și Leontin ieși cu Andron prin curte, tocmai în timp ce Văcuța lui Ilie termina felul al șaselea și trăgea cu ochiul la cotletul de purcel care aștepta rândul. Ieșind din ograda cu băltoace și pale Andron și Leontin merseră un timp tăcuți pe strada întunecoasă și numai la mari distanțe pătău doar de lumina ofticoasă a unui bec. Dar electrica era cel mai prost lucru în răgșorul acesta și dacă Goethe ar fi trăit acolo ar fi preferat desigur să ținu la lumânarea atât de blestemată de el într-o poezie, pentrucă scoate fum, pute și se stinge tocmai când îți vine inspirația. Andron rupse primul tăcerea:

— Astăzi Bibi l-a cam jignit pe poetul Patrafr Undrea...

— Când?

— Când și-a exprimat atât de brutal mila față de Văcuța lui Ilie.

— Nu înțeleg.

— Cum frate, nu știți nimic?

— Ce să știu?

— Păi e nostim de tot. Intre Văcuța lui Ilie și poetul Undrea e o veche idilă.

— Nu vorbi Androane! se indignă Leontin, oprindu-se. De ce-ți bați joc tu de oameni?

— Leontine! Ți-am spus eu vre-o minciună vreodată?

— Bine, dar nu se poate concepe o astfel de împerecheri! E ceva scormit de o fantezie grotescă maladiivă!

— Te înșeli amice, rosti cu calm Andron. I-am surprins chiar eu într-o noapte, astă toamnă, în parc, noaptea în întinerie, îmbrățișându-se și gungurind ca două turturele. Să fi auzit cum gungura Văcuța lui Ilie! Na, mai vrei ceva?

Leontin impuse pălăria pe ceafă și-și frecă fruntea:

— Am impresia că visezi Patrafr Undrea e în stare de așa ceva! Asta e o bizară perversitate.

— Tot ce se poate! Poate însă că s'ar putea numi și o înclinare naturală. Îi place omului carnea informă. Înțelegi tu acum cine este.

Frumoasa mea copilă cu părul auriu.

Lucind frumos în raza lunară, etc., etc., cum spune poetul într-o poezie apărută acum o lună în ziarul nostru local! Auzi tu, copilă! Văcuța lui Ilie e... copilă! Ți-ai fi închipuit una ca asta?

— Nicodată! Și nici nu pot îndrăzni să cred o asemenea monstruo-zitate. Dar Văcuța lui Ilie e în stare să facă dragoste?

— De ce nu? De mâncaț nu vezi cu ce poftă mănâncă? Cu ce voluptate înfulecă? În fond e tot o senzație imediată! Corpul cred că-i funcționează normal. Numai creierul nu.

— Groaznic.

— Groaznic o fi, dar e și practic. Nu m'aș mira ca peste un an, doi poetul Undrea să fie gnerale lui Ilie, cooptat asociat și să mănânce ca noi trei feluri în loc de unul... Sau îl vezi cu copil. Îți închipui cam ce specimen ar putea produce Văcuța lui Ilie cu concursul binevoitor al poetului Undrea? Frumoși ca ea și deștepti ca ei?!

Ajunseseră în colțul străzii principale, unde se stinseseră vitrinele și cele două reclame luminoase: a cinematografului și a restaurantului principal. Era ora 11. Câteva becuri, mai puternice și mai apropiate, răspăneau o lumină înaltă. Leontin scutură capul ca să scape de un gând urât:

— Nu mai vorbi Androane că nu pot suporta ceace-mi arată imaginația. Te-ai gândit tu vreodată la o îmbrățișare între aceștia doi, între un sac umflat și o scândură noduroasă?

— Ha, ha, ha! Ba bine că nu! Trebuie să fie ceva înspăimântător, drăcesc și stupid în aceleași timp! În definitiv o imagine caricaturală de desen animat — sau desen animat, dacă vrei!

Treceau pe sub un bec și dimpotrivă venea legănându-se Ema. Se oprir, fiindcă nu era țepene de om afară de ei trei: îndrăznea să li se adreseze pe stradă numai noaptea, când nu puteau fi văzuți de nimeni. Avea în glas o șfială neașteptată la o femeie de categoria ei, ceace se explica prin aceea că-l cunoștea deja și acest fel de femei sunt de obicei îndrăznețe numai cu necunoscuți, cu aceia pe care-i costează pentru prima oară.

— Bonsoir domnilor. Vă plimbați?

— Bună seara Ema, îi răspunse Andron apucând-o de gușă. Vrei să mergi cu noi?

— Da, spuse fata bucurată și se lipi de el. Mergem acasă? și-l luă de braț.

— Nu dragă, nu. Astă seară nu mă simt în apele mele. Și-apoi mi-am propus să lucrez.

Leontin știa că dacă Andron își impunea să lucreze, nimic nu l-putea abate dela scris. Deși vroia să mai vorbească cu el, renunță. Îi părea și rău, pentru că simțea nevoia să se clarifice împărțându-și prietenului celui mai apropiat cele ce-l frământau de un timp, dar îi părea și bine că e silit să amâne, deoarece simțea și jenă în confesiunea pe care și-o propunea. Îi spuse deci feti:

— Hai la mine.

Ea trecu bucurată pe partea lui, fredonând un tango. Cei doi bărbăți înaintau tăcuți. Leontin se gândea la tluitoarea pereche Văcuța lui Ilie—Patrafr Undrea. Andron începea să depene de pe acum frazele pe care le va scrie de cum va ajunge dinaintea mesei. Numai Ema era liniștită gândindu-se că-și va petrece seara plăcut și cu folos, pentrucă Leontin era galant și ea se bucura că măne își va putea cumpăra ciorapii aceia de 175 lei perechea și lenne, fără ca acestea toate să o coste cine știe ce moșcie suferită dela unul din mulți clienți de noapte ai tavernei.

Ajunseră în fața casei lui Leontin și se despărțiră strângându-și mâinile. În timp ce el intra, Andron se depărta pe aceleași drum. Departe, prin mahalale depărtate, un suerat prelung izbucni tăind tăcerea până la urechile lui. Într'altă parte, tot departe, lătrături de câini se năcăeră și apoi tăcerea se strânse la un loc, în care Andron își auzea pașii, grei, apăsați, de om voinic, bocănind. Nici o lumină după ferestre; tărgul dormea de mult. În noaptea acestea ale zielelor de lucru nimeni nu-și permitea luxul unei vremi pierdute. Rugăniți în obiceiuri tradiționale, provincială își făceau cele opt ore reglementare de somn, ca să se scoale a doua zi la șase și să înceapă aceleiași gesturi de todeauna, până la ora somnului. Andron trecea pe lângă odhna lor ignorând-o și se gândea mai departe în fraze așteptând să se aștearnă pe hărte, în miezul nopții prielnic muncii spiritului, care așteaptă treaz cântatul cocșilor și livrea zorilor.

OCTAV SULTUȚU

*) Dintr'un roman cu titlul încă nefixat.